Мустақиллик, Тинчлик, Ҳамкорлик

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамасининг газетаси

13 апрель, сешанба. № 71 (576). 1993 йил.

Сотувда эркин нархда.

РЕСПУБЛИКАМИЗДАГИ ОСОЙИШТАЛИК ВА БАРҚАРОРЛИК МОСКВАДАГИ КЎПЛАБ «ДЕМОКРАТ» ЖУРНАЛИСТЛАРГА ЁҚМАЯПТИ. ЭНДИ УЛАР ЎЗБЕКИСТОНДАГИ НЕМИСЛАРНИНГ АҲВОЛИДАН «ТАШВИШЛАНИБ» ҚОЛДИЛАР

Ўзбекистондаги немислар: камайган бўлсалар-да, улар бу ерни ватан дейдилар

Дафъатан янграган телефон қўнғироғи бамисоли қуёшли кунда гулдурган момақалдироқ бўлди. «Известия» газетасининг таниқли журналисти Вижутович жаноблари «безовта қилганим учун узр» деб тилёғламалик қилгач, Ўзбекистондаги немисларнинг турмуши ва муаммолари ҳақида маълумот тайёрлаб беришимни илтимос қилди. Бу яхши иш, деб ўйладим. Аммо суҳбатимиз давом этган сайин кўнглимда ташвишли безовталик кучая борди. Жаноб Вижутович тўғридан-тўғри: Ўзбекистондаги немислар қисувга олинаётгани тўғрисида, уларнинг кўплари бошқа юртларга бош олиб кетаётгани ҳақида, бу миллат вакилларининг авторитар-диктаторлик давлатидаги оғир қисмати тўғрисида ҳужжат кераклигини айтди. Бу илтимосни журналистнинг андишасизлиги, ҳақиқий аҳволни мутлақо билмаслигидан, деб ўйлаш мумкин эди. Аммо унинг нияти бузуқлиги дарҳол сезилиб қолди.

Хўш, «Известия» газетаси бундай илтимос билан нега бир йил аввал ёки, айтайлик, уч ой илгари эмас, худди шу пайтда мурожаат этди? Муҳтарам таҳририят фош этувчи материални нечун апрель ойида тўсатдан эълон қилгиси келиб қолди? Мен бу саволларни тасодифан бераётганим йўқ. Буни қарангки, бу саволларга фақат битта жавоб топа олдим. Апрель ойида Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ислом Каримов Германия Федератив Республикасига расмий ташриф буюради. Шу сабабли «Известия», билмадим, кимнинг ишораси билан, республика хусусида муайян «фикр» ҳосил қилишга, икки мамлакат ўртасида гуркираб ривожланаётган муносабатларга раҳна солишга азм қилибди. Бу масалада Ўзбекистондаги немислар рўкач қилинмоқчи экани мени айниқса ғазаблантирди. Бу ибтидоий ва разил усулдан бошқа нарса эмас! Ушбу мақолани жаноб Вижутовичга жавоб деб билаверинг.

Ўзбекистонда яшовчи қирқ минг кишилик халқ ҳақида илгари бирон-бир нарса ёзишман қилинганди. «Байналмилал оила» деган сийқа гап барча оз сонли миллатларни қамраб олади, деб ҳисобланар эди. Собиқ Шўро давлатининг аниқ мақсадни кўзлаб ўтказган бу моғорбосган сиёсати нақадар кўп зарар етказгани ҳақида гапиришнинг мавриди эмас. Бир мисол. 1970 йилги умумиттифоқ аҳоли рўйхати маълумотларига кўра, гўё Ўзбекистонда немислар умуман бўлмаган эмиш!

Шу сабабли тарих қаърига бироз «сафар» қилишга тўғри келади. Немисларнинг Туркистонга дастлаб кўчиши 1879 йили Волга бўйида даҳшатли қурғоқчилик ва очарчилик содир бўлганида бошланган эди. Ўшанда юзга яқин оила араваларда, пиёда дашту биёбонларни кезиб бу ерга келган. Уларнинг ортидан бу меҳнатсевар халқнинг бошқа намояндалари ҳам Ўзбекистонни Ватан тутди. Тарихнинг далолат беришича, Столипин ислоҳоти даврида немисларнинг Ўрта Осиёга кўчиши оммавий тус олди. Омилкор хўжалик ходимлари учун бу ерда яхши истиқбол очилди. Бироқ аввалига биринчи жаҳон уруши, кейин Октябрь инқилоби рўй берди. Аммо суронли воқеалар шу билан тугамади. Сталин қирғинбароти, иккинчи жаҳон уруши бошланди... Хуллас, эллигинчи йилларнинг ўрталарига келиб, Ўзбекистонда немис миллатига мансуб анчагина киши яшар эди, улар асосан Тошкент шаҳри ва вилоятида, шунингдек, Фарғона, Самарқанд, Жиззах ва Сирдарё вилоятларида жойлашган эди.

Немисларнинг аксарияти бу ерга ўз ихтиёри билан келмагани равшан. Аммо улар бу ерни ватан, деб билдилар, Ўзбекистоннинг тўла ҳуқуқли фуқароси бўлиб қолдилар. Шу ўринда меҳнат армиясининг собиқ аскари, эндиликда шахсий пенсионер Александр Райсихнинг гапларини эслатиб ўтмоқчиман: «Немислар Россиядан кўра Ўзбекистонда анча яхшироқ яшаб келди. Фалакнинг гардиши билан мен бир неча меҳнат лагерларида бўлдим, тиканли симлар орасида ишладим. «Челябинск» деб аталган шаҳарни, Қайроққум ГЭСини, Янгиер шаҳрини қуришда қатнашдим. Оғир дамлар эди, албатта. Бироқ мен Ўзбекистонни ҳақиқий ватаним, деб билдим, деярли бутун ҳаётимни шу юрт билан боғладим. Ҳозир мураккаб давр. Шундай бўлса-да, Ўзбекистондаги немислар ўз муаммолари ҳақида рўй-рост гапиришлари ва уларни ҳал қилишлари мумкин...»

Ҳозир немислар республика халқ хўжалигининг қарийб барча соҳаларида меҳнат қилмоқдалар. Ҳисоб-китобларга қараганда, уларнинг моддий ишлаб чиқариш соҳасидаги иштироки оз сонли миллатлар орасида энг юқоридир. Бас, шундай экан, қандайдир камситиш, қисувга олиш ҳақида гапириш ўтакетган одобсизликдир. Мен тиббиёт фанлари номзодиман, бутун умримни илмий ишга бағишладим, ўзбек тилини яхши биламан, Ўзбекистоннинг тарихи ва маданиятини ардоқлайман. Кўпгина немислар республиканинг равнақига катта ҳисса қўшдилар. Улар орасида фан докторлари, йирик корхоналарнинг раҳбарлари бор. Ўзбекистондагина эмас, чет элларда ҳам жуда машҳур бўлган баъзи кишиларнинг номларини айтиб ўтмоқчиман. Тиббиёт фанлари доктори профессор Геннадий Гимельфарб, биофизик, профессор Альберт Гагельганс, «Компрессор» заводининг бош директори Владимир Фрошгейзер шулар жумласига киради. Уларнинг ҳаммаси Ўзбекистон немисларининг «Видергебурт» маданият жамиятининг фаол аъзоларидир.

Бу марказ жамоат бирлашмалари тўғрисидаги республика қонуни қабул этилгандан кейин тузилди. Неча ўн йиллик забунликдан сўнг немислар халқ сифатида ўз зурриётини сақлаб қолиш ва ривожлантириш, тили, маданияти, анъаналари ва динини тиклаш, ўзининг фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш имконини олдилар. «Видергебурт» маданият маркази мана шу масалаларнинг ҳаммаси билан шуғулланмоқда. Шу қадар қисқа вақт ичида барча муаммоларни ҳал этишнинг иложи йўқлиги табиий. Шундай бўлса-да, ҳозиргача анча-мунча иш қилинди. Диндорларнинг Тошкент марказидаги Лютеран кирхасида ибодат қила олиши энг жиддий ижобий ўзгаришлардан бири бўлди. Ҳозирча бизга немислар қурган ибодатхона ҳафтасига икки марта бериб турилибди. Аммо ҳозир уни тўла-тўкис қавмларга топшириш масаласи кўриб чиқилмоқда.

«Видергебурт» жамияти бошқарувининг яна бир аъзоси, руҳоний Константин Гренцнинг фикрига қулоқ беринг: «Мен Тошкентда уч йилдан бери яшаяпман. Ҳеч муболағасиз бу шаҳарнинг бетакрор руҳи, ўзига хос шакл шамойили бор. Байналмилаллик унинг энг яхши хислатидир. Мен ўз ваъзларимда Президент Каримовни доимо дуо қиламан, у вазмин ва доно сиёсат ўтказувчи улуғ раҳбардир. Қадимий Ўзбекистондаги тинчлик ва барқарорлик, аввало, унинг хизматидир. Мен қавмларга доимо бир гапни айтаман: сабр қилинглар, бошингизни оғритманглар, ўрганиб қолган жойингизни тарк этманглар. Бу ер — сизнинг ватанингиз, унинг келажаги буюк, дейман. Уларга бир мисолни айтиб бераман. Ғазалкентдан Германияга кетган бир кишидан яқинда хат олдим. У мармар конида ишлар, мўъжазгина уйи, серҳосил токзори бор эди, булар билан фахрланарди. Аммо бировларнинг гапига кириб кетиб қолди. У бундай деб ёзибди: «Мен Ўзбекистонни, жонажон Ғазалкентни ҳеч унута олмайман. Бу ерда — бегонаман. Бундан кейин қандай яшашимни билмайман...». Бу гапга нима деса бўлади? ...Албатта, муаммолар кўп. Аммо одамлар менинг ваъзларимни эшитиб таскин топмоқда. Ибодатга доимо юзлаб киши келиб турибди. Одамлар худога интилмоқ-

(Давоми 2-бетда).

ФАОЛЛАР ЙИҒИЛИШИ

Жиззах вилоят фаолларининг Ўзбекистон Президенти Ислом Каримовнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли» ҳамда «Ўзбекистон — келажаги буюк давлат» рисолаларини ўрганишга бағишланган йиғилиши бўлди.

Вилоят «Маҳалла» хайрия жамғармаси раиси Насим Нориевнинг маърузасида ва сўзга чиққанларнинг нутқларида мазкур рисолаларда мустақил республикамиз тараққиётининг асосий йўналишлари белгилаб берилгани таъкидланди, уларда баён этилган фикрлар асосида вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштириш масалаларига эътибор қаратилди.

Вилоят ҳокими Алишер Тошкенбоев йиғилишда сўзга чиқди.

Йиғилиш қатнашчилари республика Президенти Ислом Каримов номига мурожаатнома қабул қилди.

●

Гулистон шаҳрида Сирдарё вилоят фаолларининг йиғилиши бўлди. Унда вилоят ҳокими Ботир Маҳмудов Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Жиззах вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида баён этилган фикрлар асосида вилоятни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштириш вазифалари тўғрисида маъруза қилди.

Маърузачи ва музокарада сўзга чиққанлар республика раҳбариятининг ички ва ташқи сиёсати, жумладан, кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш борасидаги йўл-йўриқлари меҳнаткашлар томонидан қизғин қўллаб-қувватланаётганини таъкидладилар.

(ЎзА).

НАМАНГАН. Тўрақўрғон туманидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалиги пахтакорлари бу йил 750 гектар майдонга чигит экиб, гектар ҳисобига 35 центнер ўрнига 40 центнердан ҳосил етиштиришга аҳд этишган.

Хўжаликнинг илғор механизаторларидан бири Фазлиддин Аҳмедов 14-бригадада меҳнат қилади. У ўз тракторини кўкламги экиш мавсумига аллақачон шайлаб қўйган.

СУРАТДА: илғор механизатор Фазлиддин АҲМЕДОВ.

Т. ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН Ватаним маним

«ХАЛҚ СЎЗИ» МУХБИРЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АХБОРОТ АГЕНТЛИГИ ХАБАРЛАРИДАН

ЎЗБЕК БОЗОРИДА ЯНГИ МАШИНА

● «АВТАШ» чех-ўзбек қўшма корхонаси дастлабки маҳсулотини бозорга чиқарди.

«ТАШСТРОЙТРАНС» ишлаб чиқариш бирлашмасининг автомашиналарни таъмирлаш заводи базасида барпо этилган бу қўшма корхона юк машиналари ишлаб чиқаришга ихтисослашмоқда. «Авиа» автомобилларининг дастлабки ўнта намунаси тайёрланди. Уларнинг бир қисми Прагада, бир қисми Тошкентда йиғилди.

НАМАНГАН ЙЎЛЛАРИДА ТИРКАМА АРАВА

● ЕНГИЛ автомашиналарга тиркаладиган бундай ихчам араваларни Тўрақўрғон тракторларни таъмирлаш заводи тайёрлаяпти.

ЗАВОДДА Самара шаҳрилик ҳамкорлар билан бирга стартерлар, «ВАЗ» машиналари учун эҳтиёт қисмлар ҳам ишлаб чиқарилмоқда.

Бу янгиликларни фақат фойда кетидан қувиш дея тушуниш ноўрин. Завод жамоаси ўзининг асосий вазифасини ҳам бекаму кўст бажараяпти. Тракторларнинг сийқаланган қисмларини тиклаш, янгиларини тайёрлаш давом этаяпти. «МТЗ-80» тракторларини таъмирлайдиган марказ ҳам очилди. Янги-янги имкониятларнинг ишга солиниши жамоанинг моддий аҳволини яхшилади.

ЭРКАКЛАР КЎЙЛАГИ ТЎЙТЕПАДА ТИКИЛАДИ

● ТУРКИЯЛИК ишбилармонлар Ўрта Чирчиқ туманида қўшма корхона очдилар.

«ТЎЙТЕПА» номи берилган бу ўзбек-турк қўшма корхонаси «Бурсел» фирмаси билан ҳамкорликда қурилди. Ишбилармонларнинг таъкидлашига қараганда, қўшма корхона бир сменада уч минг дона кўйлак тикиш қувватига эга. Ҳозир эркаклар кўйлакларининг дастлабки нусхалари тайёрланди.

ҚУВАНИНГ МАКАРОНИ ИТАЛИЯНИКИДАН ҚОЛИШМАЙДИ

● ШАҲАРДАГИ дон маҳсулотлари комбинати «Спагетти» навли макарон ишлаб чиқаришни ўзлаштирди.

ЗАМОНАВИЙ технологиянинг афзаллиги шундаки, ишлаб чиқариш жараёни компьютерлар ёрдамида бошқарилади. Комбинат ишчилари ҳар куни савдога 48 тонна сифатли макарон чиқармоқда.

ОИЛА ЭГАЛАРИ — КОРХОНА ЭГАСИ

● БОҒИШАМОЛ қишлоғида очилган «Лола» кичик корхонаси катта ишга қўл урди.

БУ ЯНГИ корхонани Шаҳрихон туманида истиқомат қилувчи Долимовлар оиласи ташкил этди. Шуниси таҳсинга лойиқки, оилавий ишбилармонлар ўзлари тикаётган устки кийим-кечакларни, аёллар пайпоғи ва колготкаларни бозор нархидан анча арзон баҳоларда сотмоқдалар.

● «Суғурта ҳақида»ги қонун лойиҳаси муҳокамада

ТАКРОРЛАШ БЎЛМАСА, ДЕЙМИЗ

Мамлакатимизда бозор муносабатларини қарор топтириш соҳасида пухта ўйланган тадбирлар тизими собитқадамлик билан амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикасининг биринчи Конституцияси бу тадбирларнинг ҳуқуқий негизини ташкил этади. Эндиликда мана шу негиз асосида ижтимоий ҳаётнинг барча соҳалари ва йўналишлари бўйича туб ўзгаришларга асос бўлувчи қонунлар ишлаб чиқиш ва қабул қилиш имконияти вужудга келди. Матбуотда умумхалқ муҳокамаси учун эълон қилинган «Суғурта тўғрисида»ги қонун лойиҳаси шу жиҳатдан олганда эътиборга сазовордир. Қонун мазмунан бозор муносабатлари, айниқса, тадбиркорлик соҳасида эҳтимол тутилган салбий оқибатларнинг ўрнини қоплаш ёки юмшатиш бўйича муҳим ҳуқуқий восита — суғуртани шакллантиришга қаратилган. Бироқ лойиҳа қонуншунослик услуби жиҳатдан баъзи жузъий нуқсонлардан холи эмас.

Лойиҳанинг 3-модда 1-бандида ва бошқа қатор нормаларида «фуқаролик салоҳияти» ибораси қўлланилган. Ҳолбуки, Конституциямизда (117-модда), амалдаги фуқаролик қонунлари мажмуида ва бошқа қонунларда «муомала лаёқати» деган ибора ўринли равишда мустаҳкамлаб қўйилган.

Шунингдек, лойиҳанинг 10-модда 1-бандидаги а, б, д қисмлари янги мазмун кашф этмайди. Улар амалдаги фуқаролик қонунлари мажмуининг 52, 55, 60-моддаларидаги қоидаларни такрорлайди, холос. Бундай такрорлашлар эса қонуннинг мантиқан узвийлиги ва яхлитлигига путур етказиб, амалиётда қатор ноқулайликлар келтириб чиқаради.

Лойиҳада мажбурий суғурта ҳоллари бевосита кўрсатилиши мақсадга мувофиқ бўлиб, бу ўринда қишлоқ хўжалик экинлари, юк ва пассажирлар ташиш, турар жой биноларини мажбурий суғурта қилдириш ва суғурта ҳодисаси юз берганда зарарнинг тўлиқ қопланиши ҳақидаги қоида киритилса, айни муддао бўлур эди.

М. ОҚЙЎЛОВА,
илмий ходим.

ПОЕЗД АРЗОНМИ, АВТОБУС?

Таътиллар мавсуми — ёз фасли яқинлашиб келмоқда. Бу даврда йўловчилар қатнови ортиши, транспорт чипталари сотувчиларининг қўли қўлига тегмай қолиши ҳаммага аён. Боз устига, ҳозир йўловчилар ташишнинг асосий оғирлиги темирйўлчилар зиммасига тушмоқда. Сабаби — йўл ҳақи самолёт ва автобусдагига нисбатан бирмунча арзон. Шундай экан, Тошкент шоҳбекатида йўловчиларга қулайлик яратиш соҳасида қандай ишлар амалга оширилмоқда?

ЎзА мухбири Б. Мансуров олдиндан чипта сотиш кассалари мудири Ҳожиниса Тўлаганова билан шу хусусда суҳбатлашди.

— Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида маълум қийинчиликларга дуч келган йўловчиларни ранжитмаслик учун барча имкониятларни ишга солмоқдамиз, — деди Ҳожиниса опа. — Ҳозир кунига ўртача беш мингтага яқин чипта сотилади. Навбат кутувчилар бўлса-да, илгаригидек тўс-тўполон йўқ. 20 та касса тинимсиз ишлаб турибди.

Йўловчиларга қулайлик яратиш мақсадида метронинг «Улуғбек» ва «Машинасозлар» бекатида, «Фотон», «Тошкент трактор заводи» каби йирик ишлаб чиқариш корхоналарида олдиндан чипта сотиш кассалари очилди. Олис сафарга чиқувчиларнинг қимматли вақтини тежаш учун Сибир йўналишига 15 кун аввал чипта сотиладиган 5 та касса очдик. Тез орада улар «Терминал» электрон-ҳисоблаш машиналари билан таъминланади. Жанубий йўналиш бўйича ҳам ана шундай қўшимча кассалар очиш ниятимиз бор.

Яна бир янгилик: «Тошкент — Бухоро» ва «Тошкент — Китоб» йўналишидаги поездлар учун тижорат кассалари ҳам ишлаб турибди. Тўғри, бу ерда сотиладиган чипталарнинг нархи бирмунча қиммат. Аммо ана шундай чипта билан чиқиладиган вагонларда йўловчиларга қўшимча қулайликлар яратилган.

Куни кеча валютага чипта сотувчи касса ҳам иш бошлади. Бу ерда ҳозирча Хитой Халқ Республикасининг Урумчи шаҳрига қатновчи йўловчиларга хизмат кўрсатилмоқда. Ҳадемай, бошқа хорижий мамлакатларга борувчилар ҳам ушбу касса хизматидан баҳраманд бўлади. Мақсадимиз — йўловчиларга қулайлик яратиш.

• Таклиф, мулоҳаза, муаммо

АГРОНОМГА ҲАМ ФАЛСАФА КЕРАК

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги шу йил май ойининг охирларида мамлакатимиз олий ўқув юртларида ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитиш муаммоларига бағишланган илмий-амалий конференция ўтказади.

Бўлажак анжуманнинг бош масаласи ижтимоий-гуманитар фанларнинг ўрни ва аҳамияти қандай бўлиши керак, улар қандай ҳажмда ва қандай мазмунда ўқитилиши лозим деган саволга жавоб беришдан иборат.

Хўш, таълимни йўлга қўйишда, унинг тизимида ижтимоий-гуманитар фанлар мазмунини белгилашда биз қандай йўлдан бормоқдамиз ва бу соҳадаги тажрибаларимизни унумли деб тан олиш мумкинми? Афсуски, бундай деб бўлмайди.

Биз бутун бир даврда марксча-ленинча мафкура учун тарғибот ва ташвиқот элчилари бўлиб, ижтимоий-гуманитар фанларнинг мазмунини белгилашда фақат синфийлик, партиявийлик принципларига таяндик ва умуминсоний қадриятлардан четлашиб кетдик, умумбашарият тараққиётини икки қутбга бўлинган кучларнинг нисбий бирлиги-ю, абадий курашидан иборат деб таърифладик ва ёш авлодни ана шу «кураш» руҳида тарбияладик. Биз ҳатто марксча-ленинча таълимотнинг ўзини ҳам, унинг ижодкорлари айтиб кетганидек, ижодий ўргана олмадик, балки ақидалар мажмуи деб жаҳон маданий ва маънавий тараққиётидан узиб олган ҳолда, уни «авайлаб», «ардоқлаб» на таҳлил, на танқидга йўл қўймаган ҳолда тарғиб қилдик.

Баъзилар инженер ёки врач бўлиш учун, агроном ёки математик бўлиш учун фалсафа ўқиш шартми, этика ёки эстетика инсоннинг камолотга етиши йўлида нима беради, тараққиётни бирор иқтисодий қонун билан ифодалаш мумкинми? — деб ҳам мушоҳада қила бошладилар. Бундай мушоҳадалар ижтимоий фанларга бўлган муносабатни анча шубҳа остига олиш, уларнинг соатларини қисқартириш, бирини иккинчисига қўшиб юбориш, у ёки бунисини инкор қилиш ҳолларини келтириб чиқарди. Бу ҳолат нафақат тарбия ишларининг сусайишига олиб келди, шу билан бирга бу фанларнинг тарғиботчилари бўлган ўқитувчилар таркибининг ижтимоий-маънавий ҳаётига ҳам ўз таъсирини ўтказди.

Ўзбекистон мустақиллик йўлига ўтгач, таниқли олимларимиз Осиё ва Европанинг, Американинг бир қанча олий ўқув юртларида бўлиш шарафига муяссар бўлдилар. Уларнинг таърифича, олий таълим тизими биз учун ўрнак бўла оладиган мамлакатларнинг ҳаммасида ҳам таълимни гуманитарлаштиришга катта аҳамият бериларкан. Уларнинг соатлари бутун дарслар соатининг 30—35 фоизини ташкил қилар экан. Бизларда ўқитилаётган ижтимоий фанлар ҳам сон жиҳатидан улардан қолишмайди. Олий ўқув юртларимизда тарих, фалсафа, иқтисод назарияси, сиёсатшунослик, диншунослик, маданиятшунослик, этика, эстетика, ҳуқуқ асослари, социология, психология, тиллар, адабиётлар ўқитилиши маълум. Ҳар ҳолда бу фанларни ўқитишда маълум бир илмий-услубий йўналишлар яратилган ва ҳозирги вақтда уларнинг ҳаммасидан воз кечиб бўлмайди. Гап уларнинг мазмунида. Ана шу мазмунини тубдан ўзгартириш, мазмунига яраша янгича ёндашув танлашда баъзан шошмашошарликка, бошбошдоқликка йўл қўйилмоқда.

Фуқароларимиз, ёшларимиз таълимини умуминсоний қадриятларга содиқлик руҳи асосида олиб боришни бош мақсад қилиб қўяр эканмиз, умуминсонийлик билан миллийликнинг мутаносиблиги қандай бўлиши керак, ўз-ўзини англаш билан, ўз миллатини улуғлаш, унинг маънавий меросини эъзозлаш билан бир қаторда ўзга халқларнинг маданий-маънавий меросига, уни ўрганишга, мутаносибликни таъминлашга қандай эришиш лозим деган саволларга жавоб топишимиз керак. Бизда илгари ҳам социология фанига унча аҳамият берилмаган ва ҳанузгача аҳвол шу. Чет элларда, масалан, Америка Қўшма Штатларида назарий социологияга ҳам, амалий социологияга ҳам нақадар юқори ўрин берилиши ўқувчиларимизга маълум. Бу фан фуқаролар, меҳнат коллективлари иқтисод, сиёсат, бирор маданий-маънавий жараён ҳақида, кундалик турмуш ҳақида қандай фикрда эканлиги қисқа муддатларда деярлик аниқ белгилаб беришга хизмат қилади. Шундай экан, социологияни қандай ўқитиш керак, бу фан бўйича ўқитувчи кадрлар етиштириш қандай амалга оширилади? Шу масалалар ҳам жуда долзарбдир.

Маълумки, давлатимиз мустақилликка эришгандан сўнг ўтган бир ярим йил ичида мазмуни ва қамрови жиҳатидан ниҳоятда кенг, амалий аҳамияти жиҳатидан тўла-тўкис бўлган бирмунча катта қонунлар қабул қилинди. Қонунчилик тизимимиз бутун жаҳон илғор мамлакатларининг бу соҳадаги назарий ва амалий ютуғини ўзида умумлаштирган. Лекин бизнинг қонунларимиз ҳар бир фуқаромизга бориб етганми, фуқароларнинг ўз ҳуқуқ ва бурчларини тушуниб, шу асосда иш кўришлари учун ҳуқуқий билимлари етарлими, ёшларга давлат ҳуқуқи масалаларини қандай ўргатишимиз керак? Бу муаммолар ҳам мунозара ва муҳокамага муҳтож. Ана шу санаб ўтилган масалаларнинг ўзиёқ ижтимоий фанлар вакиллари, умуман таълим-тарбия билан шуғулланаётган зиёлилар олдида жуда катта вазифалар турганидан дарак беради.

Конференциягача нималар қилишимиз керак, деган саволга тўхталадиган бўлсак, аввало, шуни айтиш жоизки, ижтимоий фанлар ўқитиладиган кафедралар ўзларининг ўқитиш услубларини, тарбиявий соҳада олиб бораётган чора-тадбирларини яхшилаб таҳлил қилишлари, эришилаётган ютуқлар ва йўл қўйилаётган камчиликларни таҳлилдан ўтказишлари даркор. Ижтимоий фанларнинг базавий билимлар бўйича дастурлари ҳозирча ниҳоятда турли-туманликка ва ҳар хил даражага эгадир. Уларни бир-бирига солиштириш ва керакли жиҳатларини уйғунлаштириб, намунавий дастур яратиш устида иш олиб борилмоғи зарур.

Албатта, биз намунавий дастур яратиш керак деганда барча олий ўқув юртларини илгаригидек ягона дастурга боғлаб қўймоқчи эмасмиз. Уни тузишда олий ўқув юртларида ҳозир амалда бўлган қонунга мувофиқ икки босқичли мутахассислар тайёрлаш тизими ҳисобга олиниши керак. Ўтиладиган курсларнинг қайсилари ва уларнинг қандай ҳажми бакалаврлар тайёрлашда, қайсилари ва қандай тарзда магистрлар тайёрлашда ўтилиши устида фикрлашга тўғри келади. Шуниям таъкидламоқчимизки, Ал-Фаробий, Ал-Беруний, Ибн Сино, Алишер Навоий, Улуғбек, Мирза Бедил сингари забардаст файласуфлар меросини чуқур ўрганиш ҳам аллақачон йўлга қўйилиши керак.

Фалсафа тарихини ўтишда Ал-Бухорий, Ат-Термизий, Аҳмад Яссавий каби мутафаккирларнинг фалсафий меросларини ҳам, ҳозирги замоннинг долзарб масалаларини таҳлил қилган замонавий файласуфлар асарларини ҳам дастурга бир бутун шаклда киритишни йўлга қўйиш керак.

Биз шу вақтгача яқин қўшниларимиз бўлган Шарқ мамлакатлари файласуфларининг қарашларини мутлақо ўрганмай келдик. Масалан, ижтимоий тараққиётда қарама-қаршиликларнинг курашини ифодаловчи инқилобий сакрашлар ёки маълум бир даврларни четлаб ўтиш, айланиб ўтиш фалсафаларини зўрма-зўраки баён қилган ҳолда, Шарқнинг кўзга кўринган мутафаккири Махатма Ганди асос солган зўравонликларсиз тараққиёт ғоясига тўхталганимиз ҳам йўқ.

Асосий фалсафий меросимиз марксча-ленинча фалсафа деб, бошқа фалсафий тизимларни ўрганмаёқ танқид қилиб, метафизикларча тафаккур юргиздик. Қисқаси, бир бутун жараён сифатида ривожланиб келган фалсафий фикрни, таълимотлар мажмуини узуқ-юлуқ, тарафма-тараф қилиб ўргандик. Янги дастурда бунга чек қўйилади, албатта.

М. БАРАТОВ,
Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, фалсафа фанлари доктори, профессор, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошидаги илмий-услубий кенгаш ижтимоий-гуманитар фанлар бирлашмасининг раиси.

М. УСМОНОВ,
фалсафа фанлари номзоди, доцент, ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитиш масалаларига бағишланган конференцияни ўтказиш ташкилий қўмитасининг масъул котиби.

Ҳалим Ҳайдарович УСМОНХЎЖАЕВ

Ўзбекистон Республикаси фани оғир жудоликка учради. Атоқли олим, истеъдодли педагог, илм-фан ташкилотчиси, ўзбек машина механикаси мактабининг асосчиси ва раҳбари, академик, техника фанлари доктори, профессор Ҳалим Ҳайдарович Усмонхўжаев 74 ёшида вафот этди.

Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев 1919 йил 20 ноябрда Тошкент шаҳрида туғилди. 1950 йилда Тошкент тўқимачилик институти (ТТИ)ни битиргач, ТТИ илмий-тадқиқот шўъбасининг бошлиғи бўлиб ишлади.

1952—1954 йилларда Москвадаги машинашунослик институтининг аспиранти бўлди. 1954 йилда номзодлик диссертациясини ҳимоя қилгач, ТТИга қайтиб, ассистент, катта муаллим, доцент, декан муовини, декан бўлиб ишлади.

1965 йилда Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев докторлик диссертациясини ёқлади, 1968 йилда республика Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, 1984 йилда эса академиги этиб сайланди.

1961 йилдан то умрининг охиригача Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг М. Т. Ўрозбоев номидаги иншоотлар механикаси ва зилзилабардошлиги институтида ишлади, бу ерда у пахтачилик саноати мажмуи механизмлари ва машиналари назарияси бўйича илмий мактабга асос солди, шу истиқболли соҳа билан шуғулланувчи илмий-тадқиқот тажрибахоналарини ташкил қилди.

Академик Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев механизм ва машиналар умумий назариясини ривожлантиришга, машинада пахта териш назариясини вужудга келтириш ва тараққий эттиришга муҳим ҳисса қўшди. У ўзгарувчан тузилма эпициклик механизмлари динамик тузилишининг кинематика жуфтлиги назарияси фундаментал асосларини ишлаб чиқди, бу назария пахта териш машиналарининг ўзидан ўзи тозаланувчи таркибий шпинделини яратишда қўлланилди.

Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев машина ва механизмлар назариясининг долзарб муаммоларига бағишланган 5 та монография, 100 та ихтиро, 300 тадан кўпроқ илмий ва илмий-оммабоп рисолалар ҳамда мақолалар, «Машина ва механизмлар назарияси» дарслигининг муаллифидир. Бу дарслик республика учун муҳандислар ва муҳандис-муаллим кадрлар тайёрлаш учун асосий қўлланма бўлиб қолди.

Илм-фанни ривожлантиришдаги, юқори малакали мутахассислар тайёрлашдаги хизматлари ва жўшқин ижтимоий фаолияти учун Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев орден ва медаллар билан мукофотланган, унга «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган фан арбоби» фахрий унвони берилган. У фан ва техника соҳасида Ўзбекистон Республикаси Беруний номидаги давлат мукофотининг лауреатидир.

Таниқли олим, дўст ва оилапарвар, ажойиб инсонни ажал орамиздан олиб кетди. Унинг порлоқ хотираси дўстлари, касбдошлари, шогирдлари ва сафдошлари дилида ҳамиша сақланиб қолади.

И. А. КАРИМОВ, Ш. М. ЙЎЛДОШЕВ, А. МУТАЛОВ, И. Ҳ. ЖЎРАБЕКОВ, С. С. САИДҚОСИМОВ, Т. Т. РИСҚИЕВ, М. Қ. ҚОРАБОЕВ, М. С. САЛОҲИДДИНОВ, Н. Р. ЮСУПБЕКОВ, А. Ғ. ХОЛМУРОДОВ, К. Ғ. ҒУЛОМОВ, Т. Р. РАШИДОВ, Е. Н. МУБОРАКОВ.

• Шундай инсонлар бор бўлсин

БОРИС АКАНИНГ ДЎППИСИ

Уни Гулистонда кўпчилик яхши танийди. Чунки тўйда ҳам, маъракада ҳам ҳамиша одамлар орасида. Қувончини ҳам, ташвишини ҳам ҳамшаҳарлари билан баҳам кўради. Жуда киришимли. Каттаю кичик билан бирдай тил топишиб кетаверади. Исми шарифи ким дейсизми? Мен ҳам у киши билан илк бор танишганимда ҳайрон бўлгандим. Ўзимизнинг қирғизбашара ўзбеклардан деб юрганим корейс бўлиб чиқди. Борис Романович Югай, деб таништиришди.

У кишини катта-кичик йиғинларда кўриб юрардим. Аммо бирор марта рус тилида гапирганини эшитмаганман. Бундан ташқари қачон қараманг, бошида дўппи. Ўзи ўрта бўйли эса-да, шоир Эркин Воҳидов таърифлаганларидек, доимо «гердайиб» юради. Бир сафар сабрим чидамай Борис акани суҳбатга тортдим.

— Э-э, қўйинг, сиз мухбирларга бир нарсани айтиб бўладими...

Уни зўрға кўндирдим.

— Нима десам экан. 1940 йилда Гулистонда туғилганман. У пайтлар бундай катта шаҳар қаерда? Мирзачўл райони, деб аталарди. Тошкент вилоятига қарашли қолоқ биз ўлка эди. Дадам — Роман Ильич районида ишлардилар. Онам Татьяна Ивановна уй бекаси эдилар. Кейин дадамни Чкалов номли колхозга раисликка сайлашди. Хўжаликда ўзбеклар, корейслар, тожиклар, хуллас, ҳамма миллат вакиллари аҳил яшарди. Дадамни уйда деярли кўрмасдик. Доимо ишда бўлардилар. У киши пахта билан худди ўзбеклардай тиллашардилар. Режалар доим ошириб бажарилар, шунга яраша раиснинг ҳам ҳурматини жойига қўйишарди. Бироқ умрлари қисқа экан, 49 ёшда тўсатдан вафот этдилар. Ўшанда мен 11 ёшда эдим. Уч акам, бир опам билан онам қўлида қолдик. Акаларим ва опам ўқиб, маълумотли бўлишди. Улар турли шаҳарларда яшашаяпти. Мен онам билан қолиб, шоферликка ўқидим. Туз-насиб кўтарилмаган экан, гулистонлик бўлиб қолдим.

1963 йилда шаҳар партия комитетига ишга олишди. Шоферликка, албатта, шу-шу катталарни олиб юраман. Э-ҳе, кўриқ вилоятда кимлар билан ишламадим, дейсиз. Обкомнинг биринчи котиблари Носир Маҳмудов, Эгамқул Тасанбоев, Нормуҳаммад Худойбердиевларни олиб юрдим. 1979 йилдан 1986 йилгача оближроқўм раиси Иброҳим ака Қўчқоров билан ишладим. Уларнинг ҳар бири ўзига хос, ажойиб инсонлар эдилар. Мен ишда ҳам, ўзим олиб юрган раҳбар уйида ҳам бошқа миллат вакили эканлигимни сира ҳис этмаганман. Аксинча, мен улар учун қонқариндошдай яқинлашиб кетгандим. Айниқса, Иброҳимжон ака Қўчқоров билан ишлаган йилларимни бир умр унутмасам керак.

Табиатан қувноқ, ҳазилкаш, лекин давлат ишига келганда ниҳоятда талабчан бу инсон билан ҳамон борди-келди қилиб тураман. Бир воқеа сира ёдимдан кўтарилмайди. Сирдарё пединститути қурилаётган кезлар эди. Тошкентдан маориф министри Саид Шермуҳамедов келиб қолдилар. Қурилиш майдонлари ўнқир-чўнқир, паст-баландлиги туфайли УАЗ машинасида эдик. Орқада икки раҳбар суҳбатлашиб келишар, Иброҳимжон ака гоҳи-гоҳида «Баҳодир чапга, Баҳодир ўнгга» деб қўярдилар.

Бир пайт министр «Баҳодиржон қаердан бўладилар?» деб қолдилар.

— Ўзимизнинг Гулистондан, — дедилар Иброҳимжон ака.

— Гулистонлик эканлигини билиб турибман, — дедилар Саид ака. — Бир қарашда корейсга ҳам ўхшаб кетарканлар, ўзи ўзбекмилар?

— Ҳа, ғирт ўзбек. Фақат битта камчилиги бор, — дедилар Иброҳимжон ака.

— Шундай йигитни-я! Қандай камчилиги бор экан?

— Нима десам экан... Ўзи бинойидай йигиту фақат суннат қилинмаган, холос...

Саид ака бир менга, бир Иброҳимжон акага қараб хохолаб кулиб юбордилар.

— Э-, ҳазилингиз ҳам бор бўлсин-э!

Кейин Иброҳимжон ака кула-кула мен тўғримда гапириб бердилар.

— Лекин дўппи кийишга келганда истаган ўзбегингизни қочиради.

Янгамнинг ҳам аломат одатлар бор эди. Уйларида кезларим «Баҳодирнинг дўпписи эскириб қолибди» деб дарров янгисини олиб чиқарди. Олмасам, хафа бўлардилар. Шу сабаб дўппим сал уриниб қолса, дарров бозордан янгисини сотиб оламан.

Хуллас, шунақа гаплар...

— Ҳозир нима иш қилаяпсиз?

— Ҳокимиятда гараж мудириман.

Ўғлим Игорь — олий маълумотли муҳандис. Қизим Ира — ўқитувчи. Кенжатойимиз Инна — Гулистон дорилфунунида ўқияпти. Учта неварам бор. Турмуш ўртоғим Ольга иқтисодчи. Худога шукур, турмушимиз ёмон эмас.

— Борис ака, кечирасиз, яна бир савол берсам майлими?

— Бемалол.

— Бозор иқтисодиёти туфайли дўппининг ҳам нархи осмонга кўтарилиб кетди. Сотиб олишга қийналмаяпсизми?

— Нималар деяпсиз?! Дўппи олишга ҳам қийинар эканми, одам. Бош омон бўлса, дўппи топилаверади. Нима дедингиз?

Нима дердим. Яшанг, Борис ака! Бошингиз ҳамиша омон бўлсин!

Темур АБДУРАҲМОНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ўзбекистондаги немислар: камайган бўлсалар-да, улар бу ерни ватан дейдилар

(Давоми. Боши 1-бетда).

(Давоми. Боши 1-бетда).

далар, ўзлари ибодат қилаётган диннинг моҳиятини билиб олишга ҳаракат қилмоқдалар. Энди уларга ҳеч ким халақит бермайди.

Ҳа, такрор айтаман — немис миллатини тиклаш учун кўп иш қилинди. Аммо муаммолар ҳам анчагина. Ўзбекистон немисларининг қарийб етмиш фоизи она тилини билмайди. Тобора бошқа миллатлар билан қоришиб кетмоқда. Баъзилар Германияга кўчмоқда. Аммо барча немислар Ўзбекистонни тарк этади, деб ҳисоблаш соддадилликдир. Бу ерлик немисларнинг кўплари учун Ўзбекистон она ватан бўлиб қолган ва улар шу ватанга содиқ бўладилар. Бу соҳада немисларга ижтимоий-иқтисодий ёрдам беришга оид махсус Ўзбекистон — Германия давлатлараро дастури ишлаб чиқилса, соз бўлур эди. Чунки Германия ҳукумати бизни икки мустақил давлатни боғловчи ишончли кўприк деб ҳисобламоқда. Шу кўприкдаги «қатнов» эса кун сайин жадаллашмоқда. Ҳозир Германия Ўзбекистоннинг Европадаги энг катта ҳамкоридир. Бизда қирқтага яқин йирик қўшма корхона ишлаб турибди. Улар тобора кўпайиб бориши шубҳасиз. Бу эса, назаримда, Ўзбекистон немислари фаровонлигининг умидбахш кафолатидир.

Кичик бир мақолада Ўзбекистонда яшовчи ўн минглаб немисларнинг турмушини тасвирлаб беришнинг иложи йўқ. Бизнинг мураккаб давримизда улар ҳам республикадаги ўзбеклар, руслар, қозоқлар, татарлар, бошқа ҳамма миллат намояндалари каби қийинчилик кўрмоқдалар. Шу сабабли жаноб Вижутович кабиларнинг «ҳақиқатни очиш»га уринишлари фойда эмас. Юртимизда вужудга келаётган муаммоларни ўзимиз бартараф этишимизга имкон беринг. Яхшиси, Россия немисларига эътиборни қаратинг, уларнинг ҳал этилмаган муаммолари бошларидан ошиб ётибди.

Хуллас, Президент И. Каримовнинг Германияга қиладиган ташрифи аҳамиятини пасайтириш, унинг муваффақиятли ўтишига халал етказиш учун сохта демократлар қанчалик уринишмасин, уларга айтадиган гапимиз шуки, ҳамма уринишларингиз беҳуда. Икки мамлакат шубҳали сиёсий воситачиларга муҳтож эмас. Буни уқиб оладиган пайт аллақачон келган.

Теодор ЕКЕЛЬ,
Ўзбекистон немислари Тошкент «Видергебурт» маданият марказининг раиси.

МОМИҚ ФАБРИКАСИ

ТОШКЕНТ тўқимачилик институти мутахассислари билан Нишон пахта тозалаш корхонаси муҳандислари ҳамкорликда Нишон шаҳрида момиқ фабрикасини қурдилар.

Янги фабрикада Нишон пахта заводида хом ашёни қайта ишлашдан чиққан момиқ, улюк каби тўқимачилик саноати учун зарур бўлмаган чиқит пахта қайта ишланади. Бу ерда маиший хизматда асқотадиган кўрпабоп, чопонбоп пахта ишлаб чиқарилади.

Фабрикада йилига 4 минг тонна пахта қайта ишланиб, маиший хизмат, маҳаллий саноат корхоналарига юборилади. Корхонада аҳолининг буюртмаси бўйича ҳам хом ашё ишлаб чиқарилади, топширилган эски пахтани титиб бериш ҳам йўлга қўйилади.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ФАРҒОНА вилоятининг Данғара районидаги «Мулкобод» давлат хўжалиги маъмурияти мириқиб ҳордиқ чиқарган совхозчининг иши баракали бўлишини яхши билади. Шу боис улар яқинда янги чойхонани ишга туширишди. Ҳозир ҳар куни ишдан сўнг, дам олиш кунлари ушбу масканда мижозлар гавжумлашиб қолди.

СУРАТЛАРДА: чойхоначи М. Жўраев; чойхонанинг умумий кўриниши.

Т. ҲАМРОҚУЛ олган суратлар.

ХАТЛАРДАН САТРЛАР

Ўтказилаётган тадбирлар, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларининг ўз ишига масъулияти ортганлиги туфайли вилоятимизда баъзи жиноят турлари ўтган йиллардагидан анча камайди. Жумладан, қасддан одам ўлдириш 32,2 фоизга, фуқароларнинг шахсий мулкини ўғирлаш 13,3 фоизга, талончилик 21,6 фоизга, фирибгарлик 38 фоизга камайгани ўтган йилда иш олдинги йилдагидан анча яхши ташкил этилганлигини кўрсатиб турибди. Бироқ бу натижалар масъулиятни асло сусайтирмайди. Аксинча, айни кунларда вилоятда жиноятчиликка қарши муросасиз кураш давом этмоқда.

Х. ҲАМРОҚУЛОВ,
Қашқадарё вилоят прокурорининг ёрдамчиси.

✦

Тошкент вилоятидаги Оққўрғон райони давлат автомобиль назорати бошқармасининг катта назоратчиси, милиция капитани Абдукарим Қўзибоев фақат ишда намунали ходим бўлмай, балки оилада бахтли ота ҳамдир. Турмуш ўртоғи Хайригул ая билан 33 йилдан бери тотув яшаб, 7 фарзандни баркамол қилиб тарбиялашди. Оила занжирини эндиликда 8 нафар набира ҳам тўлдирди. Баъзан дастурхон атрофида жамулжам бўлганларида турмушнинг файз ва гўзаллиги яна ҳам ошгандек, яшашга, меҳнат қилишга иштиёқ кучайгандек бўлади.

У. АСҚАРОВА,
жамоатчи мухбир.

✦

Ю. Ошимов ва И. Ўринбоев катта йўлнинг бошида адашган эдилар. Улар мустақил ҳаётни қора курсидан бошлашган, бироқ вояга етмаганлари учун жазо ўташ муддати кечиктирилган эди. «Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас» деганларидек, улар яна қинғир ишдан тийила олмадилар. Фуқароларнинг шахсий мулкларини ўғирлаш билан муттасил шуғулланиб келдилар. Яқинда Оққўрғон район халқ суди уларнинг жиноий хатти-ҳаракатини 6 йил озодликдан маҳрум этиш билан «баҳолади».

М. ҲАКИМОВ,
жамоатчи мухбир.

✦

Фарғона шаҳрида «Комплекс» деб номланган операция муваффақиятли давом этмоқда. Унга 160 нафардан зиёд ички ишлар ходимлари жалб қилинган. Ҳозиргача кўплаб ғайриқонуний хатти-ҳаракатлар фош қилинди. Бундан шаҳар аҳли мамнун.

А. АҲМЕДОВ,
шаҳар ҳокимлиги ходими.

✦

Маълумки, Бекобод шаҳри республикамизнинг қардош Тожикистон ва Қирғизистон билан чегарадош ҳудудида жойлашган. Иқтисодий талончиликка қарши муросасиз кураш олиб борилаётган айни кунларда шаҳар автомобиль назорати бўлинмаси ходимларининг ташвиши бир неча чандон ортган. Бўлинма бошлиғи Б. Шукуралиевнинг таъкидлашича, ҳозиргача камёб молларни четга олиб чиқиб кетишга уринган кўплаб қаллоблар қўлга олинган. Шунингдек, йўл ҳаракати қоидаларига оғишмай амал қилиш ҳам ҳушёрлик билан кузатилмоқда. ДАН ходимлари кўплаб ибратли тадбирлар, жумладан, «Ёш автоинспекторлар» кўрик-танлови, «Светофор» мусобақасини муттасил ўтказиб келмоқдалар.

А. БОБОНАЗАРОВ,
«Бекобод ишчиси» рўзномаси муҳаррири.

✦

Касби районидаги «Қашқадарё» давлат хўжалиги ҳудудида яшовчи кекса отахон Олти Ғаффоров бехосдан йўқолиб қолди. Район ички ишлар бўлими бошлиғи А. Ибодов раҳбарлигидаги тезкор гуруҳнинг саъй-ҳаракатлари туфайли йўқолган одамнинг жасади бир неча кундан кейин чўлдаги зовур бўйидан топилди. Маълум бўлишича, уни кимдир қийнаб ўлдирган экан. Қотил ҳам узоққа кетолмади ва ўз айбини бўйнига олди. У марҳумнинг катта ўғли Олим Ғаффоров экан. Тергов давом этмоқда.

Қ. ЖУРАЕВ,
милиция капитани.

✦

Элликқалъа туманида бекорчиликдан безориликни касб қилганларга қарши самарали кураш олиб борилмоқда. Ҳозиргача 100 нафарга яқин шундай шахслар аниқланди. Уларни фойдали меҳнатга жалб қилиш чоралари кўрилмоқда.

Ж. РАҲИМОВ,
район ички ишлар бўлими бошлиғи.

АЛДАГАНИ... МЕЛИСА ЯХШИ ЭМАС!

ЖАРҚЎРҒОНЛИК Александр Суворовнинг уйи кўздан кечирилганда бир қанча қимматбаҳо мўйналар, милтиқ, ўқ-дори топилди.

— Ўлай агар, бу ҳайвонларнинг бировини ҳам мен отган эмасман, — деди Суворов. — Мен умуман овга чиқмайман.

— Бўлмаса, мўйналар уйингизга қаёқдан келиб қолди?

— Мен уларни бир чўпондан ҳар қайсисини минг сўмдан сотиб олган эдим.

Турган гапки, мелисалар Суворовнинг бу гапларига ишонишмади. Чунки улар бола эмас — тажрибали, Суворовга ўхшаган одамлар билан бундан илгари ҳам кўп марта гурунглашган одамлар эди...

Р. ТОЖИДДИН.

• Муҳокама учун мавзу

ИМЛОМИЗ МУАММОЛАРИ

Сўнгги йилларда мунозара ва баҳсларга сабаб бўлган масалалардан бири ҳозир амалда бўлган имломизни алмаштириш масаласидир. Олимлар, ёзувчилар, жамоат арбоблари бу ҳақда турли фикр ва мулоҳазалар билдирмоқдалар. Баъзилар асрлар давомида ота-боболаримиз фойдаланиб келган араб алифбосига ўтишни таклиф қилишса, бошқа бирлари эса лотин алифбосига ўтишни маъқул кўришмоқда. Учинчи яна бир гуруҳ кишилар эса айрим ислоҳотлар билан ҳозирги амалдаги кириллица ёзувининг ўзини қолдиришни таклиф қилмоқдалар. Ўзбек ёзуви тақдири ҳақида бу уч фикр кўп баҳс ва мунозараларни келтириб чиқармоқда.

Маълумки, араб имлоси юз йиллар давомида Ўрта Осиё ва кўпгина Шарқ мамлакатларида асосий ёзув воситаси бўлиб келди. Бу ёзувда халқимизнинг бетакрор маънавий бойликлари, илм ва маданиятимиз тарихи, адабий меросимиз битилгандир. Унинг бошқа ўзига хос афзалликлари ҳам мавжуддир. Бу ёзувда айрим унли товушлар ифода этилмаслиги туфайли сўзлар қисқа ва жумлалар ихчам ёзилади. Лотин ёки кириллица ҳарфлари билан ёзилган бир бетли матн араб ёзувида ярим бетга жойлашиши мумкин. Мазкур имлода битилган асарларни ҳамма туркий халқлар бемалол ўқиб, унинг мазмунини тўла тушуна олганлар. Чунки ёзувда ифода этилмаган унли товушларни ҳар бир миллат ўз талаффуз хусусиятлари асосида ўқишган. Бу ҳол туркий халқлар орасида ёзма адабий асарларнинг тараққий этишида, халқлар орасида илмий ва адабий алоқаларнинг ривожланишида катта роль ўйнаб келган.

Араб ёзувининг аҳамияти тўғрисида тил ҳақидаги Қонуннинг 16-моддасида ҳам қайд этилгандир. Ҳозир ўрта мактабларда, олий ва ўрта махсус ўқув юртларида эски ўзбек ёзуви ўқитиб келинмоқда. Ташкил қилинган юзлаб тўгараклар, махсус курсларда ёшу қари, каттаю кичик бу ёзувни зўр қизиқиш билан ўрганишмоқда.

Араб ёзувига бутунлай ўтиш масаласига келсак, бу ерда бир неча муаммолар мавжудлигини кўрамиз. Биринчидан, ушбу алифбо араб тили товушларига мос бўлгани учун бошқа тилларда товуш билан ҳарф ўртасида маълум номутаносибликлар келтириб чиқарди. Масалан, ўзбек тилидаги «з» товушини ифодалаш учун араб ёзувида тўртта (зе, зол, зо, зот). «с» товуши учун учта (се, син. сот), «т» товуши учун иккита (те, то) ва «ҳ» товуши учун ҳам иккита (ҳе ва ҳойи ҳаввоз) ҳарф ишлатилади. Бу ҳарфлар араб тилида ўзаро фарқ қилган ҳолда талаффуз қилинади.

Ўзбек тили таркибида арабча сўзлар жуда кўп учрайди. Қизиғи шундаки, уларнинг ёзилишида араблар қайси ҳарфни ишлатган бўлсалар, биз ҳам шу сўзни ёзишда айнан ўша ҳарфни қўллашимиз шарт. Акс ҳолда, маъно бутунлай ўзгариб кетади. Масалан «з» билан бошланган Зокир, Зафар, Зиёда, Зойир каби тўрт хил исм араб ҳарфлари билан ёзилганда тўрт хил «з» ишлатилишини кўрамиз. Худди шундай, Саодат, Сурайё, Сабоҳат сўзларида ҳам уч хил «с»дан фойдаланилади. Бир ҳарф ўрнига иккинчисини ишлатиш эса хато ҳисобланади. Араб ёзувида айрим товушлар ифода этилмайди. Масалан, «мактаб» сўзи ундош ҳарфлар йиғиндисидан иборат бўлиб, «мктб» тарзида ёзилади. Маъносига қараб унинг орасига тегишли унли товушларни қўйишимиз керак. Сўзни билмаган одам уни турлича — «муктаб», «мактуб», «миктуб» шаклида ҳам ўқиши мумкин.

Кириллица ёзувини араб ёзуви билан алмаштириш ниҳоятда мураккаб муаммодир. Биринчидан, юқорида айтганимиздек, араб ёзувининг ўзига хос хусусиятлари бўлса, иккинчидан имлони ўзгартириш ҳам жуда катта маблағ талаб қилади. Учинчи сабаб — матбаа базасининг йўқлигидир. Ҳозир араб ҳарфлари мавжуд бўлган 3 босмахонада ҳам ҳарфлар эскириб, аксарияти яроқсиз ҳолатга келиб қолган. Мана шундай шароитда ҳозир бутунлай араб ёзувига ўтиб бўлармикан?

Лотин ёзуви тўғрисида ҳам шу фикрни айтиш мумкин. Талабалар ўқув юртларида хорижий тилларни ўрганишлари жараёнида лотин алифбосини яхши билиб оладилар. Шунинг учун лотин ёзувида битилган асарларни бемалол ўқиш имконига эгадирлар.

Мен масаланинг моддий ва маънавий томонини ўйлаб, ҳозирча амалда қўлланилиб келаётган кириллица ёзувидан воз кечмаслик маъқул, деб ўйлайман. Албатта, уни анча-мунча ислоҳ қилиш лозим. Биринчи навбатда, ўзбек орфографиясига айрим ўзгартиришлар киритишни ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда.

Маълумки, имломизда «Жамила» ва «журнал» сўзларидаги «ж» ҳарфи икки хил товушни ифодалайди. Уларнинг ўзбек тилида ягона ҳарф билан ёзилиши бошқа миллатлар томонидан ўзбек тили ўрганишни анча мураккаблаштириб юбормоқда. Масалан, ўзбек тили ўрганаётган руслар «Жамила»ни «Джамила» деб ўқиб, шу тарзда ёзишади. Натижада бир сўз икки шаклда ёзиладиган бўлиб қолмоқда. Шунинг учун тожик тилида қўлланиб келаётган «ч» ҳарфини биз ҳам қабул қилсак маъқул бўларди.

Орфография билан боғлиқ масалалардан яна бири «о» ва «ў» ҳарфларининг ишлатилиши масаласидир. Маълумки, ўзбек тилидаги «ў» товуши бир ерда «ў» (ўрдак) воситасида берилса, бошқа ерда «о» (колхоз) орқали ифода этилмоқда. Яна баъзи бир сўзларда тамоман бошқа товуш ўрнида ишлатиб келинмоқда (бозор, бодом каби). Бу ҳол имлода кўпгина чалкашликлар туғдирмоқда. Маълум бир товуш учун муайян бир ҳарфни қўллаш мақсадида «колхоз» ва «ўрдак» каби сўзлардаги «ў» товуши учун «о» ҳарфини қолдириб (масалан, колхоз, ордак), лекин бодом, бозор каби сўзлардаги «о» товуши учун янги бир ҳарф қабул қилинса, яхши бўларди. Бунда ўзбек алфавитидаги ҳарфлар сони ўз ҳолича қолиб, фақат «ў» ҳарфи ўрнига «о» товушини билдирувчи бошқа ҳарф кириб келарди. Шунингдек, «нг» ҳарф бирикмаси бир товушни ифода этади (кенг кўчалар, менинг китобим каби). Бир товушнинг икки ҳарф орқали берилиши тил ўрганувчиларда анча қийинчиликлар туғдирмоқда, чунки улар бу икки ҳарфни бир товуш сифатида эмас, «н», «г» шаклида иккига бўлиб талаффуз қилмоқдалар. Бу ҳол сўзларни нотўғри талаффуз қилишга олиб келмоқда. Шунинг учун, юқорида айтганимиздек, бу товуш ҳам бир ҳарф билан, масалан, «думли «н» билан ифода этилса яхши бўларди.

Булардан кўринадики, ҳали ўзбек ёзуви ва имлоси билан боғлиқ жуда кўп баҳсли масалалар мавжуд. Уларни ҳал қилишда шошма-шошарликка йўл қўймасдан, етти ўлчаб, бир кесмоқ керак. Имломиз шу қадар мукаммал бўлсинки, кейинчалик яна ўзгартишлар киритишга ҳожат қолмасин.

Малик АБДУСАМАТОВ.

• Янги китоблар

«ОЙ КЕЛАР, ОФТОБ КЕЛАР...»

Кейинги уч-тўрт йил ичида рўй берган йирик ижтимоий ўзгаришу уйғонишлар туфайли ўзбек шеъриятида кечаётган услубан ва моҳиятан ўзгаришлар сифат жиҳатдан янги бир поғонага кўтарилди. Ғарб шеъриятига очилган «дарча»дан биз учун янгилик бўлган оқимлар ва йўналишлар таъсирида шеъриятимизда образлар ва фикрлаш тарзимизнинг янги тизими шакллана бошлади. Ҳақиқий истеъдодлар руҳиятимиз учун янгилик бўлган бу йўлларни миллий анъаналари билан қоришиқ бир тарзда ифода этдиларки, бу уларни қуруқ формализмдан асраб қолди. Иккинчи бир гуруҳ эса анъанавий адабиётимиздаги жамики мавжуд нарсалардан «кўнгли совиб» бутун эътиборни Ғарбга қаратиш, «ҳақиқий адабиёт яратиш» ишига киришиб кетишдики, бу ҳаракат ҳозирча услубий тақлиддан нарига ўтганича йўқ. Албатта, янгиликка интилишнинг ҳеч айби йўқ. Билъакс, чинакам кашфиётлар изланувчан истеъдодлар мулкидир. Аммо адабиёт аввало сўз санъати эканлигини, ҳақиқий санъат асари эса форма танламаслигини назардан қочирмаслигимиз керак.

Шоир Ўткир Раҳматнинг «Жилға» деб аталган навбатдаги шеърий тўпламини қўлимга олар эканман, кўнглимдан юқоридаги тахлит ўй-фикрлар ўтди. Китобдан жой олган шеърлар мундарижасини ягона бир ном билан аташ мушкул. Чунки шоирнинг хаёлини гоҳ туғилиб ўсган қишлоғи етаклаб кетса, гоҳ инсон нигоҳию эътиборидан маҳрум табиатнинг ҳимоясиз бир мавжудоти тортади, баъзан кўҳна тарихимиз тўзонлари ичра кўмилиб ётган фожиалар тазарруси безовта қилади.

Ўткир Раҳмат шеърларининг ўзига хос жиҳатларидан бири шундаки, у қайси мавзуга қўл урмасин, табиатнинг қандайдир мўъжизасини ташбеҳ сифатида шеърга олиб киради. Тарихимизнинг қадимий ва ноёб ёдгорлиги Афросиёб харобаларини армонли бир ўкинч билан кузатган шоир тобора униқиб-ўчиб бораётган рангларга «Баҳор уни рангларга бўяр» деб табиатнинг инъомидан таскин топганда, «Кун сўнггида кўнгил узолмай, елкасига қуёш бош қўйиши»да эса инсон кўли ва тафаккури-ла бунёд бўлган улуғвор мўъжизадан ҳатто қуёшнинг «кўнгил узолмас»лигидан қандайдир бир ҳикмат топгандай бўлади.

Ойдин оқшом ёғдулар тўкиб
Қадим юртин эркалайди ой.
Харобага майса, гул тутиб,
Қучоғида юз очар чирой!

Тарих ришталарига боғлиқ яна бир шеър «Абдулатиф тазарруси» деб аталади. XV асрда рўй берган, беш асрки бутун авлоду аждодларимизни ларзага солиб турган ушбу фожиа ҳақида кўплаб бадиий, тарихий асарлар ёзилган. Уларнинг аксариятида Абдулатиф ўз отаси — дунёга машҳур алломани тожу тахт ишқида ўлдирган, қалбсиз, қонхўр ўғил сифатида тасвирланади. Албатта, уни худди шундай бўлганлигига барча асослар етарли. Аммо бир инсон сифатида унинг ҳам «кўнглига қўл солиб» кўриш, муроду матлаби не эди — билиш кераклигини аксар ҳолларда назардан қочирганмиз. Шу маънода Абдулатиф тилидан берилган ушбу шеър мазкур образ ва тарихий шахснинг анъанавий феълатворидан бирмунча фарқ қилади:

Бу дунёда ўткинчи,
Меҳмонлигим билмадим,
Қалбим буюрган эзгу
Истагини қилмадим,
Фалакдаги нигоҳни
Эҳ, назарга илмадим,
Этак билан мен ойни
Наҳот ёпмоқ бўлдим-эй!
Ўз отамга тиғ солиб
Бахтим топмоқ бўлдим-эй!

Абдулатифнинг ўзи ҳам бир ҳовуч қора гуруҳ томонидан уюштирилган фитнанинг қурбони бўлади. «Тазарру» гўё фитначилар уни ўлдириши муқаррар бўлиб қолгандан сўнг, сўнгги илинж сифатида ўз қиблагоҳидан ҳақроқ ва меҳрибонроқ инсон йўқлигини англаб айтилгандек туюлади кишига. Машъум падаркуш деган ном олган шаҳзода қон узра қурилган тахтда орзу қилган шон-шуҳрат, дабдаба, бойлик, ором топмайди. «Тириклигим азобда минг бир хўрсиниб ўтди, ойдин кунлар қаёқда, қонли интиқом кутди» — бу Абдулатифнинг хунрезликдан кейин етиб келган манзили, англаб етган фалсафасидир.

Шоир табиат ҳодисаларини ниҳоятда зийраклик билан кузатади. Булоқдан тошиб чиқаётган сувнинг тиниқлигидан тортиб, тоғ чўққисидан оқиб тушаётган ирмоқнинг шарқирашида ҳам шоир бир маъно-мазмун кўради. Илоҳий мўъжизалар бўлмиш табиат ҳодисотларининг ҳар бири шоир ижодида ўз ўрни, ўз қиёфаси, ўз моҳиятини топган. Фикримизнинг тасдиғи сифатида шамол ҳақидаги мана шу шеърга қулоқ тутинг-а:

Ҳой қайдасан, шамолжон...
Қани бир елпиб юбор.
Сенга мунтазир Хирмон,
Умидларим интизор.
Уҳ деб юборсанг бўлар,
Донни совурган замон.
Қалбим қувончга тўлар
Дондан айрилса сомон!
Ҳой, қайдасан, шамолжон...

Муаллиф кўнглидаги жамики туйғуларни — соғинч, ҳижрон, шодлик, қайғу, аламу изтиробни табиат призмасидан ўтказади. Ҳатто унинг бир қадар ижтимоий бўлиб туюлган шеърларида ҳам «жилға», «дардларини ёмғирдай», «мажнунтол пойида эртакка айланган из», «ой, қуёшли, юлдузи беҳад, этагида виждони имон», «тонг — ҳам гард инмаган чечак, чақалоқнинг тамшанган лаби», «ҳар бир палак остидан мўралайди ҳандалак, кўксига атир сепган қиз каби бўй таратиб», «ғазабга тўлиб денгиз қояларга урилгай... гувлар асов ҳаяжон, ялинади зору зор — раҳм қилгин қояжон, эркимни қўйиб юбор!» сингари табиат-борлиқ асосий ифода, унсур ва манба сифатида жилоланади. Бундай шеърлар ичида рассом нигоҳи билан кузатилиб, мўйқалами билан тасвир этилган манзараларга монанд ажиб бир ёрқинлик, кўркамликни ҳис қиласиз. Ранглар кўз олдингизда камалакдек товланиб, пайкалдаги ҳандалакнинг ҳиди димоғингизни қитиқлайди.

Сўнгги йилларда шеъриятимизда халқ оғзаки ижоди намуналари йўлида ижод қилаётган шоирлар, кўпаймоқда. Фольклордаги бетакрор образлар, сўз ўйинлари, айтишувлар, маталлар ўзига хос йўсинда шоирларимиз шеърларига кўчмоқда. Ўткир Раҳмат шеъриятида худди шундай хусусият етакчи ўрин тутмаса-да, лекин шоир ўз ижодида халқ оғзаки ижодининг битмас-туганмас сўз, ташбеҳлар, образлар, оҳанглар бойлигидан унумли фойдаланган. Дилингизга яқин, болалигингиздан онг-шуурингизда муҳрланиб қолган, бувижонларимизу оналаримиз аллаларидан, эртакларидан тасаввуримизда ҳосил бўлган ғаройиб ва сеҳрли дунёнинг тимсоллари шоир шеърларида ҳам ўта самимий бир тарзда ўз ифодасини топганки, шошиб кетаётган одам беихтиёр ортда қолган умр йўлларига бир назар ташлаб олишига ўхшайди.

Йўлингга ой ёғдуси,
Сочқи тангадай сочиқ
Умидворим соғиндим,
Мени истаб йўлга чиқ!
Истасанг, ҳу фалакдан
Ойни узиб берайин.
Юлдузлардан бўйнингга
Маржон тизиб берайин.

Шоирнинг мазкур китоби унинг ижодида сифат жиҳатдан янгиланиш даври бошланганидан дарак бериб турибди. Тўғри, китобда айрим фикрий такрор гаплар, шунчаки бир воқеалар шарҳига ўхшаш шеърлар ҳам борки, бундай жузъий нуқсонлардан бирорбир ижодкор ҳам холи эмас. Муаллиф бир шеърида «Қисматда не бўлса ёзилган азал, ҳар кимга аталган унда нимадир», — дейди. Ниятимиз шоир қисмати ҳамиша ижод изтиробларига, бадиий кашфиётлар шодлигига, шеърият ихлосмандлари эътирофига ҳамроҳ, ҳамнафас бўлсин.

Жалолиддин САФО.

Чеҳралари гул-гул бу қизлар Қарши шаҳар марказий универсал магазини қошида ташкил этилган янги зардўзлик цехида меҳнат қилишади. Улар тайёрлаган маҳсулотларининг бозори чаққон.

Тез орада сочлари қирқ кокил, зардўппи-ю атлас кўйлак кийган қизларимиз кўчаларимизни тўлдириб юрса эди!!

СУРАТЛАРДА: 1. Зардўзлик цехида. 2. Зардўзлар тайёрлаган маҳсулотлар.

Ш. ШАРОПОВ олган суратлар.

СОБИҚ ФОЙДА!

ҲОЗИР ҳамма қўлидан келган, яъни иложини топган ишни қилаяпти.

ЯҚИНДА мелисалар жарқўрғонлик бир одамнинг ҳовлисини кўздан кечирган эди, 28 мингта кир ювадиган сода чиқди. Кейин маълум бўлишича, бу хонадон Рустам Пирматовнинг синглисига тегишли экан. «Эринмаган» мелисалар бу содаларнинг чакана нархи билан чайқов нархи ўртасидаги фарқ-фойдани ҳисоблаб чиқишди: 2,5 миллион сўм бўлар экан. Агар бу маҳсулотлар бундан бир-икки йил илгари олинган бўлса, насия собиқ фойда ўн миллион сўмдан ошиб кетиши ҳам ҳеч гап эмасди. Аммо энди бундай ҳисоб-китоблардан наф йўқ. Янаям... ким билади, дейсиз...

Т. РАЗЗОҚ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТОЖИКИСТОН ЯНГИЛИКЛАРИ

ҲОЗИРЧА ҲАММАСИ ЧЕТ ЭЛГА

«ЖАВОНИ» сўзи тожикча ва итальянчада ёшлик маъносини билдиради. Хўжанд ипакчилик бирлашмаси ва Италиядаги «Каррера» фирмаси қўшма корхоналарини «Жавони» деб номлади.

«Жавони» Тожикистонда жаҳон андозаси даражасида пардалик ва безовчи газламалар ишлаб чиқариладиган ягона корхона бўлади. «Каррера» Хўжандга зарур ишлаб чиқариш мосламалари, хом ашё ва технология етказиб беради. Қолган юмушлар хўжандликлар чекига тушади. Фойда тенг тақсимланади. Тайёр маҳсулотни сотишни италияликлар ўз зиммаларига олишди. Ҳозирча, маҳсулот асосан чет элларга юбориладик. Қўшма корхона йилига 11 миллион доллар фойда олади.

Ҳозир шериклар Хўжандда қуриладиган яна бир қўшма корхона лойиҳасини тайёрлашмоқда. Бу корхонада кофе янчувчи мосламалар тайёрланади.

ҚОРОНҒУЛИККА ҚАРШИ «ҚУШИН»

ИСФАРА ўзининг қандиллари, электр ёритгичлари билан Тожикистондан ташқарида ҳам шуҳрат қозонган. Шаҳарда лампочка ишлаб чиқариш корхонаси ҳам қурилди.

Янги корхонада йилига миллионлаб дона лампочка тайёрланади. Бир сўз билан айтганда, исфараликлар бутун мамлакат аҳолиси эҳтиёжини қондирибгина қолмасдан, четга ҳам сотишади. Шундай қилиб, Ленинобод вилоятида ўта камчил бўлиб қолган яна бир маҳсулотни тайёрлаш йўлга қўйилди.

ДЕНГИЗ СОҲИЛИДА МАЪҚУЛЛАНГАН ИСТИҚБОЛ

ҚАЙРОҚҚУМ шаҳрининг Сирдарё денгизи соҳилидаги гиламчилар дам олиш масканида Тожикистонни ривожлантиришнинг янги истиқбол режалари ишлаб чиқилди.

Жумҳурият Вазирлар Кенгаши Раисининг биринчи муовини, иқтисодчи олим А. Самадов бошчилигидаги мутахассислар Тожикистонни иқтисодий жиҳатдан ривожлантириш борасидаги ғоят қизиқарли ишланмани ўртага ташлашди. Уч кун давомида муҳокама этилган лойиҳа ҳақида турли фикрлар билдирилди. Ва, ниҳоят, бу лойиҳа маъқулланиб, тасдиқлаш учун Олий Кенгаш муҳокамасига қўйиладиган бўлди.

Қайроққумда Тожикистоннинг иқтисодий равнақи белгиланаётганда АҚШ, Буюк Британия, Эрон ва Финляндиядан келган мутахассислар, корчалонлар кузатувчи сифатида иштирок этишди.

ЖАФОКАШЛАР ДАРДИГА МАЛҲАМ

ТОЖИКИСТОН жанубида бўлган маънисиз урушларда хўжандлик йигитлар қони ҳам тўкилди. Шаҳар ижроқўми ҳалок бўлган йигитлар хотирасини абадийлаштирди, уларнинг оилаларига ёрдам бериш ҳақида қарор қабул қилди.

Жувонмарг кетганлар номи мактаб ва кўчаларга қўйилади, уларнинг хотирасига ёдгорлик ўрнатилади. Кўпгина саноат корхоналари жигарбандларидан айрилган оилаларни ўз қармоғига олди.

Илгари ҳам ўзининг хайрия ишлари билан ном қозонган «Бинокор» қурилиш фирмаси жангда ҳалок бўлган ва яраланганлар оилалари учун бир миллион рубл маблағ ажратди.

Ўринбой УСМОН.
Хўжанд.

Концерннинг бугуни

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНЛИК МУШТАРИЙЛАР НЕГА РАНЖИЯПТИ?

«ЎЗБЕКИСТОН ПОЧТАСИ» КОНЦЕРНИ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА

Концерннинг бугунги хизмати қорақалпоғистонлик муштарийларни анча ранжитмоқда. Улар «Халқ сўзи», «Ўзбекистон овози», «Туркистон» каби бир қанча Тошкент нашрларининг ҳар сонини ҳафта-ўн кунлаб кутиб қолишаяпти.

Қорақалпоғистоннинг ҳудуди анча катта. Газета-журналларни район ва чекка жойларига вақтида етказиш учун улар Нукусга эртадаб келиб тушиши лозим.

Ўтган йилнинг сентябрига қадар вақтли нашрлар самолётда тонгги рейсда жўнатиларди. Нима бўлди-ю, сентябрдан сўнг бу юмуш салкам пешиндаги (V—499) рейс зиммасига юкланди.

— Биз бу ҳақда Қорақалпоғистон Республикаси Олий Кенгашига, республика Вазирлар Кенгашига, «Ўзбекистон почтаси» концерни бошлиғи М. Носировага, ҳатто Ўзбекистон алоқа вазири К. Раҳимовга ҳам бир неча марта мурожаат қилиб ёрдам сўрадик, —дейди Қорақалпоғистон почта хизмати ишлаб чиқариш давлат корхонаси бошлиғи Кенгесбой Иброҳимов, — аммо бу илтимосу талабларимизга ҳозирча сукунатдан бошқа жавоб ололмаяпмиз.

Мансур АҲМАД.

БАРҲАЁТ СИЙМОЛАР

Қадимий Хоразм фани, маданияти, давлатчилик тарихи нафақат шу эл, балки хорижий Шарқ ва Ғарб дунёси илмий жамоатчилиги ўртасида ҳам қизғин баҳс-мунозараларга мавзу бўлаяпти.

Нашриёт жамоасининг бевосита хизматлари туфайли Паҳлавон Маҳмуд, Феруз сингари яқин ўтмишда номи қатағон этилган мутафаккирларнинг бой маънавий мерослари яна қайтадан нашр этилмоқда. Асримиз бошида камолга етиб дилбар ашъорлар битиш билан бирга, Хоразм қаламкашлари ҳақида ғоят бебаҳо маълумотлар ёзиб қолдирган хивалик Ҳасанмурод қори Лаффасийни ҳам элдошларимиз шу пайтгача деярли билишмасди. Ул муборак зотнинг «Тазкираи шуаро» асарининг нашр этилиши айни муддао бўлди. Ҳасанмурод отанинг бу қомусий китобини хивалик истеъдодли журналист, тадқиқотчи Полвоннazir Бобожонов нашрга тайёрлаган.

Ҳасанмурод Лаффасийнинг мазкур китобида Хоразмда яшаб, ижод этган 51 нафар шоир ҳақида батафсил маълумот берилади. Шуниси эътиборлики, тазкирада номи мухлисларга яхши таниш бўлган Мунис, Огаҳий, Ништий, Баёний, Аваз Ўтар, Фақирий каби устоз қаламкашлар билан бирга Хисрав, Рожий, Муродий, Мирзо, Нодимий, Ожизий, Доий сингари ҳассос шоирлар ҳақида ҳам илк бора ғоят қимматли маълумотлар берилган.

Асарнинг ўзига хос хусусиятларидан яна бири шундаки, тадқиқотчи ўтмиш ижодкорларининг ҳаёти ва фаолиятини муфассал ёритиш билангина чекланиб қолмай, уларнинг таржимаи ҳолидаги муҳим жиҳатлари, ижодининг асосий хусусиятлари ҳақида ҳам атрофлича фикр юритади. Бу эса отахон шоирнинг ўтмиш адабий муҳитини чуқур билганлиги, ижод аҳли ҳаёти ва фаолиятини яқиндан ўрганганидан далолат беради. Юқорида номлари зикр этилган шоирларнинг ижодий услублари, баён этиш шакллари ҳақидаги маълумотлар ҳам жуда қизиқарлидир.

Ҳ. АБДУЛЛАЕВ,
филология фанлари доктори.

ДАВЛАТ МАБЛАҒИ ТЎП ЭМАСКИ,

ҲАР КИМ ХОҲЛАГАН ТОМОНГА ТЕПАВЕРСА

НАМАНГАН вилояти давлат назорат бошқармаси бир қатор спорт федерацияларининг ва иншоотларида соҳани ривожлантириш мақсадида бюджет ва ҳомий ташкилотлардан ажратилаётган маблағлардан қандай фойдаланилаётганини текширди. Бошқарманинг етакчи назоратчиси С. РАШИДОВ текширув натижалари ҳақида мухбиримизга қуйидагиларни маълум қилди.

Ҳозир вилоятда 987 жисмоний тарбия жамоасига аъзо бўлган 446 мингдан зиёд киши спортнинг у ёки бу тури билан шуғулланмоқда. 16 та ўйингоҳ, 382 та спорт зали, 12 та сузиш ҳавзаси, 3073 та спорт майдончалари улар ихтиёрида. Ўтан йили спортнинг 12 тури бўйича вилоят миқёсида ўтказилган мусобақаларда 3,5 мингдан зиёд ёшлар иштирок этди. Жумҳурият биринчиликларида қатнашган спортчилардан айримлари фахрли ўринларни эгалладилар. Вилоятда бир неча спорт усталари ва шу унвонга номзодлар етишиб чиқди.

Шу билан бирга текшириш жараёнида, аввало, вилоят жисмоний тарбия ва спорт қўмитасининг ўзида, қолаверса, касаба уюшмаларига қарашли спорт жамиятлари, «Навбаҳор» футбол клуби ва болалар спорт мактабларининг молия-хўжалик фаолиятларида, спорт иншоотларидан фойдаланишда қатор камчилик ва нуқсонлар борлиги маълум бўлди. Чунончи, вилоят жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси учун бюджетдан ажратилган маблағдан хўжалик ҳаражатлари, спорт ашёлари сотиб олиш ва таъмирлаш ишлари учун қарийб 420 минг сўм кам сарфланган ҳолда, иш ҳақи ва товон ҳақига 418 минг сўмдан кўпроқ ортиқча пул тўланган. 8 тренер 11 минг 238 сўмлик спорт кийимларига ҳеч қандай ведомост тузмай, ҳисобдан чиқариб юборган. Бу кийимлар қайси ўқувчи ёки спортчига берилгани мутлақо номаълум.

Қўмита тасарруфидаги хўжалик ҳисобида ишлайдиган «Саломатлик» спорт жамияти (директори Ш. Қозоқбоев) иккита «Нисса», биттадан «Москвич» ва «ГАЗ-24» енгил автомашиналарини баҳолаш комиссиясининг хулосасисиз, юқори ташкилотнинг рухсатисиз (фақат баланс қиймати бўйича, яъни жуда арзон нархда) сотиб юборган.

Вилоят жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси тренер-ўқитувчилар ишини назорат қилмаётганлиги оқибатида улар ўқув машғулотларини ўтказиш ва расмийлаштиришда хоҳлаганларини қилаяптилар. Масалан, дзю-до бўйича тренер Н. Норматов билан А. Сурмилов ўқув режаларини тузмайдилар, журнал тутмайдилар. Грекча-римча кураш бўлимидаги 9 нафар тренер ҳам ҳеч қандай режаю журналларсиз машғулот ўтаверади. Тренер У. Лутфиддинов иккита гуруҳда 36 болага ўстозлик қилади. Аммо унинг ҳам на иш режаси, на кун тартиби, на журнали бор. От спорти мактабининг тренер-ўқитувчилари ҳам шундай иш тутишади.

Вилоят касаба уюшмалари жисмоний тарбия ва спорт жамиятининг хўжалик ва молия фаолиятида чалкашликлар кўп. Кассадан 1061 сўм пул имзосиз берилган, тўлдириб расмийлаштирилмаган касаллик варақасига 2167 сўм тўланган.

Чуст тумани спорт жамияти раиси Ш. Шомақсудов ва ходими Р. Йўлдошев 1992 йилнинг 3 декабрида Ш. Рашидов таваллудининг 75 йиллигига бағишлаб давлат ва жамоа хўжаликлари ўртасида волейбол мусобақалари ўтказилганлиги ҳақида қалбаки фармойиш тайёрлашган. Шу ҳужжат асосида тузилган табел ва ведомост орқали 8510 сўм пул ноқонуний ўзлаштирилган. Ғова қишлоғидан шу ведомост бўйича пул олган кишилар танлаб сўралганда, улар имзолари қалбаки эканлигини, бундай мусобақа умуман ўтказилмаганлигини тасдиқлаб, ёзма изоҳ бердилар. Бундай «бўлмаганни бўлдириш» ҳоллари бошқа қишлоқларда ҳам юз берган. Чунончи, тиббиёт ходимлари ўртасида теннис, шахмат, волейбол мусобақалари ташкил этилди, деб 2000 сўмга қалбаки ведомост расмийлаштирилган. Келтирилган мисоллардан шундай хулоса келиб чиқадики, умуман бу жамиятда молиявий ҳисоб-китоб бутунлай издан чиққан.

Поп касаба уюшмалари кўнгилли спорт жамиятида (раиси Т. Абдалиев) асосий спорт воситалари ва жиҳозлари учун моддий жавобгар шахс тайинланмаганлиги оқибатида суиистеъмолларга йўл қўйилмоқда. «Чодак», «Поп» хўжаликларининг спорт инструкторларига 3505 сўмлик спорт жиҳозлари берилди, дея расмийлаштирилган ҳужжатлар қалбаки бўлиб чиқди чунки инструкторлар бундай жиҳозларни ҳатто кўришмаган ҳам. «Дўстлик» ва «Москва» жамоа хўжаликларига эса ҳужжатда кўрсатилганидан 3655 сўмлик кам спорт ашёлари берилган.

Битта хонасовутгич, битта музлатгич ва «Запорожец» маркали енгил автомашина юқори ташкилотнинг рухсатисиз, яъни ноқонуний ҳисобдан чиқариб юборилган. Ҳолбуки, бу 110 минг сўмлик моддий қиймат демакдир. Бундан ташқари туманда хотин-қизлар спартакиадаси кунларида «ҳакамларга хизмат қилди» дея иккита енгил автомашина ҳайдовчисига ҳужжатлар расмийлаштирилмай, 24 минг сўм пул тўланган.

Шу жамият тасарруфидаги «Ғурумсарой» давлат хўжалигидаги сузиш ҳавзаси, қишки спорт зали, кураш манежи фойдаланилмай, бўш турибди. Аммо хўжалик маъмурияти жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришга хизмат қилиши лозим бўлган 8 та штат бўйича ҳар ойда 25 минг 650 сўм миқдорида маош тўлаяпти.

Хўжалик ҳисобидаги «Навбаҳор» футбол клубида ҳомийлардан ва чипта сотиш орқали тушаётган маблағларни сарфлашда суиистеъмолликлар мавжуд. Команда бошлиғи П. Котельниковнинг ўтган йил август ойида (!) спорт кийимлари сотиб олиш учун берилган 120 минг сўм нақд пул қандай сарфланганлиги ҳақида текширув ўтказилган кунгача бухгалтерияга ҳисобот топширмаганлигини қандай тушуниш ёки изоҳлаш мумкин? Клубнинг чет элга бориши учун 60 минг сўмга 100 доллар сотиб олинган. Аммо доллар сотган шахс ҳам номаълум, умуман бу ҳақда бирорта ҳужжат йўқ.

Қиссадан ҳисса шуки, давлат маблағи тўп эмас, уни хоҳлаган томонга тепаверишнинг охири вой бўлиши мумкин. Спорт мутасаддилари ҳеч бўлмаса ҳозирги иқтисодий оғир даврда бу «ўйин»ларини қўйиб турсалар бўларди.

А. ЙЎЛДОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТАРИХИНГДИР МИНГ АСРЛАР ИЧРА ПИНҲОН, ЎЗБЕГИМ

АБДУЛХОЛИҚ ҒИЖДУВОНИЙ

Хожа Абдулхолиқ ибн Абдужамил (ёки Абдужалил) Ғиждувоний тасаввуфнинг йирик намояндаси, машҳур авлиё, Хожагон номи билан шуҳрат қозонган, Ўрта Осиё тариқатининг асосчиси ва раҳнамоси. Бухоро яқинидаги йирик савдо-сотиқ карвон йўлларидан бўлмиш Ғиждувон қишлоғида имом оиласида туғилган. Ўз қишлоғида дастлабки маълумотни олгач, 22 ёшида илмини такомилга етказиш мақсадида Бухорога келади. Бу ерда ўша даврнинг йирик олимлари ва тасаввуф намояндаларидан етарли таълим олади. Айниқса, унинг машҳур тасаввуф раҳнамоси Абу Йаъқуб Юсуф Ҳамадоний (ваф. 1140 йил) билан учрашуви муҳим аҳамият касб этди. Юсуф Ҳамадоний уни сўфийлик тариқатига жалб этади ва унга халифалик хирқасини тақдим этади.

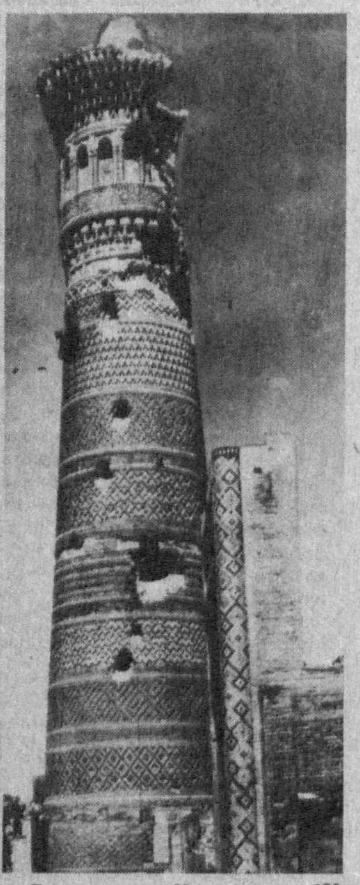

Бу вақтда Хуросонда IX асрда тасаввуфнинг Нишопур зоҳидлари таъсирида пайдо бўлган маломатия (маломат қилинганлар) ҳаракати кенг тарқалган эди. Бу ҳаракат ғарбга — Ироқ ва Сурияга, шарққа — Мовароуннаҳр ва Туркистон вилоятига кенг ёйилган эди. Унинг таълимоти асосида тасаввуфдаги алоҳида йўл — Аллоҳга нисбатан поклик ва сидқидилдан муносабатда бўлиш ётади. Инсон Аллоҳ олдида ўзини хеч нарсага арзимайдиган, деб билиши керак. Бу ҳаракат ҳар қандай хўжакўрсинга қилинадиган художўйлик ва зоҳирий риёкорлик билан ижро этиладиган ибодатларни қоралайди. Унга эргашувчилар Аллоҳга яқинлашиш учун дунёвий ва шахсий манфаатлардан тамоман воз кечиши, ўз қалби ва тасаввури тушунчасини поклаши керак.

Ал-Ғиждувоний дунёқарашининг шаклланишида маломатия таълимоти ва қаландарлар ҳаракати анчагина таъсир кўрсатди. Ўзининг бир қанча ҳажм жиҳатдан катта бўлмаган рисолаларида тасаввуфий — зоҳидлик билан шуғулланган диндор, эътиқодли мусулмон нуқтаи назаридан келиб чиқиб, шариат аҳкомлари ва пайғамбар алайҳиссалом суннатларини ҳамда тасаввуфдаги янгиликларни илдиз олдириб мустаҳкамлашни тарғиб қилди. Ғиждувоний оҳиста (хуфия), нафасни тўхтатиб-тўхтатиб, яъни (хабси дил) зикр қилишни жорий қилди, гўё бу ҳақда тушида унга Ҳизр алайҳиссалом кўрсатма берган экан. Ғиждувоний ихтиёрий камбағаллик, дунё айшу ишратидан тамоман воз кечиш ва зоҳидликка, таркидунёчиликка чақирди. Ҳоким табақаларга яқинлашиш, уларни мадҳ этиш, улар олдида тиз чўкиш ва улар даргоҳида хизмат қилишни сўфийлар учун ножўя иш деб қаттиқ қоралади. Ҳалқ оммаси — оддий раият билан яқинлашиш ва уларнинг диний эътиқодига хизмат қилиш Хожагон тариқатининг асоси эди. Ғиждувоний ўз муридлари ҳаётида жуда қаттиқ қонун-қоидаларни жорий қилди, ҳатто ўйланмаслик ҳақидаги ғояларни ҳам тарғиб этди. Тасаввуфнинг бошқа тариқатларидан фарқли ўлароқ Ғиждувоний сўфийлар учун махсус хонақоҳлар қуриш ва уларда яшашни маъқулламас эди. Мусиқа билан зикр қилиб йиғлаш (самоъ)га умуман қарши чиқмаса ҳам бу маросим сўфийлар ҳаётида бошқа зикр ибодатларга нисбатан камроқ аҳамият касб этиши керак деб уқтиради.

Ал-Ғиждувоний ўз таълимотининг саккизта асосий қонун — йўл-йўриқларини ишлаб чиқди. Уни тушида кўриб тасаввуфдан ғойибона руҳий таълим олган ва Ғиждувонийни ўзига устоз деб билган Баҳоуддин Нақшбанд (1318 — 1389) бу саккизта йўл-йўриқларни тўлалигича қабул қилди ва уларга ўзи яна учта қўшди ҳамда жаҳон миқёсида шуҳрат қозонган Нақшбандия тариқатига асос солди. Тасаввуфда муҳим аҳамият касб этган ва сўфийлар учун махсус ишлаб чиқилган бу 11 қонун-қоида, йўл-йўриқлар қуйидагича:

1. Ҳуши дар дам. Бу тушунча шундан иборатки, Худо ёди учун бажарилган зикр асносида ичдан чиқаётган ҳар бир нафас ҳушёрлик ва огоҳлик ила чиқмоғи лозим, токи бунда ғафлат юз бермасин.

2. Назар бар қадам. Солиқ (тариқат аъзоси) шаҳар, қишлоқ, саҳро ва бошқа ҳар қандай жойда юрганда ҳар бир қадамига диққат билан разм солиб огоҳ бўлиб юрмоғи керак, токи унинг назари пароканда бўлмасин, лозим бўлмаган жойга бормагани маъқул.

3. Сафар дар ватан. Бул қоида шундан иборатки, солиқ башарий табиатда сафар қилсин, яъни башарий сифатлардан мулкий сифатларга ва замима (қўшимча) сифатлардан ҳамида (маъқул) сифатларга интиқол этсин, яъни ўтсин.

4. Хилват дар анжуман. Бу қоиданинг тафсилоти учун Воиз Кошифийнинг ўғли Али ас-Сафийнинг «Рашаҳот айн алҳаёт» асарида Баҳоуддин Нақшбанддан қуйидаги қимматбаҳо жумлалар келтирилади: «Аз ҳазрати Хожа Баҳоуддин пурсида андки бинони тариқати шумо барчист? Фармуда анд: Хилват дар анжуман, базоҳир бо халқ ва ботин бо ҳақи субҳона». (Хожа Баҳоуддиндан сўрашибдики, Сизнинг тарқатингиз биноси нимада? У киши айтибдилар: анжуманда хилватда бўлиш, зоҳиран халқ билан бирга ва ичда субҳона таолонинг ҳақида бўлиш).

5. Еди кард. «Рашаҳот» асарида баён этилгандек, бу қоиданинг маъноси тил билан ё қалб билан зикр қилишдир.

6. Бозгашт. Бу қоиданинг маъноси шундай: зокир (зикр қилувчи) ҳар вақт калимаи тойййиба (Ло илоҳа илаллоҳу Муҳаммадан расуллоллоҳ)-ни айтиб бўлгач, унинг орқасидан ўшал қалб тил билан «Худовандо менинг мақсудим сенсан, сенинг районингни тилайман», дейди. Тўғрироғи, бу жумлаларни дилидан ўтказади.

7. Нигоҳдош. Бу қоида шундан иборатки, тайййибия калимасини зокир дилида айтаётганда хотира бошқа томонга чалғиб кетишидан эҳтиёт бўлиши лозим, яъни зокир бир дамда ўшал муборак калимани бир неча бор такрорлаб, хотирани жам қилиб олмоғи даркор.

8. Ёдошт. Бу қоида Ҳақ субҳонани ёдлашда солик ҳамишга огоҳ бўлиб туриши, ўшал муборак аъмолни доимо ёдда тутишдан иборатдир.

9. Вуқуфи замони (вақтинча туриш). Бунда сўфий ўз вақтини қандай ўтказаётганини доимий кузатиб туради. Агар тақво билан ўтказаётган бўлса, Аллоҳга шукр айтсин, агар тақво билан ўтказмаётган бўлса, Аллоҳдан кечирим сўрасин.

10. Вуқуфи адади (ҳисоблаш учун тўхташ). Хаёлий фикран такрорлаётган икки ҳолдаги зикрини қайта-қайта такрорлаб туриш учун белгиланган ададга қатъий риоя қилиши ва бу кўрсатмага тўла мувофиқ бўлиши керак.

11. Вуқуфи қалбий (қалбда тўхташ). Қалбда муҳрланган Аллоҳ номини доим хаёлда тутиш, қалбида Аллоҳ номидан бошқа ҳеч нарса йўқлигига яна бир марта ишонч ҳосил қилиш.

Абдулхолиқ Ғиждувоний 1180 ёки 1220 йили Ғиждувонда вафот этди ва шу ерга дафн этилди. Ғиждувоний бир қанча асарлар ёзган бўлса ҳам бизгача унинг «Рисолайи тариқат», «Рисолайи саҳобия», «Васиятнома», «Зикри Абдулхолиқ Ғиждувоний» деган асарлари етиб келган. Буларнинг қўлёзмалари дунёнинг бир қанча кутубхоналарида сақланмоқда.

Ғиждувоний ҳақида Муҳаммад Порсонинг «Фасл ал-ҳитоб» (Россия Фанлар академияси Санкт-Петербург бўлими қўлёзмаси, 97-б — 101-а саҳифалар); Фахруддин Али ибн Ҳусайн Кошифий Воизнинг «Рашаҳот айн-ал-ҳаёт» (Лакхнау, 1897 йил, 18—27 бетлар); Абдураҳмон Жомийнинг «Нафаҳот ал-унс мин ҳазарот-ил-қудс» (431—433 бетлар); Ғулом Сарвар Лоҳурийнинг «Хазинат ал-асфия» (Компур, 1902 йил, 1. 502 — 533 бетлар); В. А. Жуковскийнинг «Древности закаспийкого края»: «Развалини старого Мерва» (СПб, 1894, 171—172-бетлар) ва бошқа манба ҳамда адабиётларда маълумотлар берилган.

Шўролар тузуми даврида кўплаб буюк алломаларимиз қатори Абдулхолиқ Ғиждувоний ҳам унутиб юборилди. Илмий доираларда уни зикр қилиш, унинг ҳақида бирор ижобий фикр айтиш ва ёзишдан ҳайиқардилар. Оддий халқ орасида Хожагон тариқати ва Абдулхолиқ Ғиждувоний номи авлиё сифатида эсланар эди. Аллоҳга минг қатла шукрки, Ўрта Осиё ва қўшни мамлакатларда ўз тариқати билан халқ орасида шуҳрат қозонган буюк Баҳоуддин Нақшбанднинг пири-комили ва раҳнамоси бўлган бу зот номини тилга олиш шарафига муяссар бўлдик.

Ҳожи ИСМАТИЛЛОҲ АБДУЛЛОҲ.

• *Футбол майдонларида*

ЭНГ СЕРМАҲСУЛ ТУР

Футбол бўйича Ўзбекистон II миллий чемпионатининг олий табақасида навбатдаги тур учрашувлари бўлиб ўтди. Бу тур тўпларга бой бўлди. Дарвозалар 23 марта ишғол этилди. Биринчи марта 3 ўйинда меҳмонларнинг қўли баланд келди. Мавсумнинг энг йирик ҳисоби қайд этилди. Шунингдек, ушбу турда бир ўйинда беш ўйинчи огоҳлантирилди, икки ўйинчи майдондан четлатилди.

МУХЛИСЛАР диққат марказида турган асосий учрашув Жиззахда бўлди. Майдон эгалари мавсумни анча яхши бошлаган Бухоронинг «Нурафшон» жамоасини қабул қилишди. Ўйин очиқча ҳужумкор руҳда ўтди. Албатта, мухлислар шундай ўйинни хуш кўради. Гоҳ майдоннинг чап, гоҳ ўнг томонидаги дарвозалар олдида хавфли вазиятлар вужудга келиб турди. Шундай бўлишига қарамай, учрашувнинг биринчи қисмида ҳисоб очилмади. Иккинчи қисмда ҳам икки томон асосий эътиборни ҳужумга қаратди. Жиззахликлар ўйинида бутун жамоа бўлиб ҳужумга ўтиш услуби яққол кўзга ташланган бўлса, «Нурафшон» ҳужумчиларини сал олдинроққа бошлади. Натижада ҳужумчилар ва ярим ҳимоячилар ўртасида узилиш вужудга келиб, меҳмонларнинг ҳужуми самарасиз якунланди. Агар вазиятни бошқачароқ баҳолайдиган бўлсак, «Нурафшон» ҳужумчилари тезкорлик ва алдаб ўтиш бобида «Сўғдиёна» ҳимоячиларини ортда қолдира олмади. «Сўғдиёна» ҳужумчилари эса, аксинча, очиқ ўйнади. Бунга сабаб рақиб ҳимоячиларининг ҳужумчиларни изма-из таъқиб қилмаганлигида, албатта. Шунинг учун ҳам майдон эгаларининг ҳужумлари «Нурафшон»никига нисбатан шиддатли кечди. Ўйинда «Сўғдиёна»нинг устунлиги сезилиб турса-да, рақиблар дарвозаси бир марта ишғол қилинди. Уни мезбонларнинг моҳир тўпурари Роберт Гай 48-дақиқада амалга оширди. Унинг кучли зарбасини Тинянов қайтаришга улгурмади.

Ўйин бошқачароқ ҳисобда ҳам якунланиши мумкин эди. Аммо Сусский, Гай, Файзиев, меҳмонлардан Фомин, Агеев бир қанча қулай вазиятлардан фойдалана олмадилар.

Турнир пешқадами «Пахтакор» жамоаси «Трактор»нинг меҳмони бўлди. Бир сўз билан айтганда, ўйин анча муросасиз кечди. Ўйинда қоида бузилиш ҳоллари жуда кўп такрорланди. Аввалига учрашув ҳакамин вақтида чора кўрмай, сусткашлик қилган бўлса, кейинчалик у ўйиннинг бош қаҳрамонига айланди. Натижада ўйинчилар асабийлашиб, учрашув ҳакамин Кочанов томонидан беш марта (!) огоҳлантирилди, икки ўйинчи кераксиз бўлган вазиятда майдондан четлатилди. Тўғри, майдондан четлатилган ўйинчиларнинг ўзига яраша айби ҳам бордир, лекин ҳакам ўйин бошиданоқ қаттиққўллик қилганда, менимча, бундай ҳодисалар рўй бермаган бўларди.

Учрашув «Трактор»нинг кетма-кет ҳужумлари билан бошланди. Умуман, биринчи қисм мезбонларнинг тўла устунлигида ўтди. Буни бурчакдан тепилган тўплар нисбати ҳам кўрсатиб турибди 6:3. Айниқса, Дегтерёв ва Карийларнинг «Пахтакор» ҳимоясини ёриб, дарвозабон билан яккама-якка чиқишлари хавфли бўлди. Умидли дарвозабон Павел Бугалонинг ишончли ҳаракатларигина биринчи бўлимда «Пахтакор» дарвозасининг дахлсизлигини таъминлади.

Учрашув олдидан мухлислар ўтган йилги мавсумда тўрт марта жароҳат олиб, кўнгилдагидек ўйнолмаган, аммо бу мавсумни сермаҳсул бошлаган пахтакорчи Шуҳрат Мақсудов ушбу ўйиндан ҳам қуруқ чиқмаса керак деб тахмин қилишганди. Бироқ мухлислар ишончини оқлаш учун унинг ихтиёридаги 31 дақиқа камлик қилди. 31-дақиқада у кераксиз вазиятда ўйин қоидасини бузди ва ҳакам томонидан ўйиндан четлатилди. Шундан сўнггина майдонда 10 киши бўлиб қолган пахтакорчилар масъулиятни жиддий ҳис қилиб, ўйинда бурилиш ясадилар. 37-дақиқада Нўъмон Ҳасанов томонидан 18 метрлик узоқликдан тепилган тўп «Трактор» дарвозаси тўрига бориб тушди. Иккинчи бўлимда ҳам Нўъмон фаол иштирок этди. Унинг 61-дақиқада жонли девор оша тепган жарима тўпи эсда қоларли бўлди.

77-дақиқада Руфат Галиев мезбонларнинг икки ҳимоячиси ва дарвозабонини алдаб ўтиб тўп киритиши ўйинга сўнгги нуқтани қўйди. «Пахтакор» 2:0 ҳисобида ғолиб чиқди.

Бу турда мавсумнинг энг йирик ҳисоби қайд қилиниб, у Фарғонада юз берди. Бу ерда ўтган йилги мавсумнинг олий ва биринчи табақа чемпионлари ўзаро куч синашдилар. «Нефтчи» Гулистоннинг «Шифокор» жамоаси дарвозасини олти марта ишғол этди. Гулистонликлар бир марта жавоб тўпи йўллашга муваффақ бўлишди.

Ўзбекистон кубоги ва «Пахтакор-79» хотираси совринининг соҳиби Наманганнинг «Навбаҳор» жамоаси ниҳоят бу йилги мавсумдаги дастлабки ғалабани қўлга киритди. Улар Самарқандда мезбонлар дарвозасига иккита жавобсиз тўп йўлладилар.

Энди ушбу турнинг қолган ўйинлари натижалари билан танишинг:

«Чирчиқ» (Чирчиқ) — «Политотдел» «(Политотдел» жх) — 2:1,

«Бинокор» (Қибрай) — «Орол» (Нукус) — 1:3,

«Янгиер» (Янгиер) — «Косонсойчи» (Косонсой) — 1:1,

«Наврўз» (Андижон) — «Темирйўлчи» (Қўқон) — 2:0.

Навбатдаги тур учрашувлари пайшанба ва жума кунлари ўтказилади. «Пахтакор» 16 апрелда собиқ ўйинчиси Бироддар Абдураимов устозлик қилаётган Қибрайнинг «Бинокор» жамоасини қабул қилади. Ўйин қизиқарли ўтиши кутилмоқда.

Р. ЖУМАЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Футбол бўйича Ўзбекистон II-миллий чемпионатининг олий табақасида 13 апрелгача бўлган вазият

	Ў	Ю	Т Н	О
«Пахтакор»	4	4	10:2	8
«Нефтчи»	4	3	10:5	6
«Сўғдиёна»	4	2	5:1	6
«Навбаҳор»	4	2	4:1	6
«Политотдел»	4	2	8:3	4
«Наврўз»	4	2	8:5	4
«Орол»	4	2	8:2	4
«Нурафшон»	4	2	4:3	4
«Темирйўлчи»	4	2	2:3	4
«Шифокор»	4	2	4:10	4
«Косонсойчи»	4	1	3:4	4
«Чирчиқ»	4	1	4:7	2
«Бинокор»	4	1	2:5	2
«Трактор»	4	1	1:4	2
«Динамо»	4	1	2:7	2
«Янгиер»	4	0	2:9	2

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг М. Т. Ўрозбоев номидаги механика ва зилзилага бардошли иншоотлар илмгоҳи жамоаси йирик олим, «Пахтачилик саноати комплексининг механизми ва машиналар назарияси» йўналишининг илмий раҳбари, республикада хизмат кўрсатган фан арбоби, Беруний номидаги давлат мукофотининг совриндори, Ўзбекистон Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси, профессор, техника фанлари доктори

Ҳалим Ҳайдарович УСМОНХЎЖАЕВ-

нинг вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

• *Қадриятлар*

Миллий анъаналар — маънавий бойлигимиз

Ўзбекистон ўзининг миллий мустақиллигини таъминлашда ижтимоий тараққиётнинг ўзига хос йўлини танлади. Тарих давомида халқ орзу қилган ўз тақдирини ўзи белгилаш азму қарори рўёбга чиқаётир.

Республика истиқлол ҳолатида иккинчи йилдирким, иқтисодий, сиёсий ва маънавият борасида матонат билан илгари қараб дадил қадамлар ташламоқда. Халқимиз онгида, унинг тафаккурида, сиёсий савиясида рўй бераётган кескин ўзгаришлар шоҳидимиз. Ўзбек халқининг она тилини тикланиши, бебаҳо қадриятларини, урфу одатлари ва анъаналарининг ҳаётда ўрин топиши ўз ижобий самарасини бермоқда. Бу ҳаётий муаммолар жумҳуриятимиз Президенти И. А. Каримовнинг «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли», «Ўзбекистон — келажаги буюк давлат» рисолаларида янги ижтимоий муносабатлар асносида, бозор иқтисодий шароитида назарий ва амалий асослаб берилди.

Ҳар бир халқнинг асрлар давомида вужудга келган ўзига хос маданияти, нодир қадриятлари, анъанаси, урф-одатлари мавжуд.

Анъаналар тарихий сабоқлардан ўтган, ҳаётда синалган, ижтимоий тараққиётда яшашга қодир, авлоддан авлодга ўтувчи ижтимоий ҳодисадир. Анъаналар жамият ривожининг устуни, бамисоли ҳаёт ва ижод мактаби, юқорига кўтарилишда суянч, халқнинг тарихий тараққиётда эришган барча ютуқларини ифодаловчи ва сақловчи қудратли омилдир. Анъаналар халқ маданиятининг таркибий қисмидир. У гарчанд шаклан миллий характерга эга бўлса-да, мазмунан умумбашарий моҳиятга эгадир.

Мустақил Ўзбекистон ўзининг янгиланиш ва ривожланиш йўлида умуминсоний қадриятларга содиқлик, маънавий меросдан ақлий фойдаланиш ва уни бойитиш масаласига алоҳида эътибор бермоқда.

Кексаларни эъзозлаш ўзбек халқида қадимдан мавжуд. «Кексалар йўли ёшларга кўприкдир» деган ҳикматли сўз бор. Алломаларимиз ёши улуғларни, нуридийдаларимизни ҳурмат қилиш ҳам фарз, ҳам қарз деб таълим берган эдилар.

Оқсоқолларни эҳтиром этиш уларнинг бой ҳаётий тажрибаларини қабул қилиш, тарихий ришталарини сақлаш, ворисликни тан олиш демакдир.

Уларнинг ахлоқ, одоб, инсоф, имон, виждон ва диёнат хусусидаги сабоқларининг ўрнини бирон тарбия тўлдира олмайди. Республикада 2,5 миллиондан ортиқ фахрийлар бор. Янги ҳаёт шароитида республика Президенти, ҳукумати улар ҳақида ғамхўрлик қилмоқдалар. Айниқса, Улуғ Ватан уруши қатнашчиларининг нафақалари миқдори оширилди, қўшимча имтиёзлар берилди.

Маълумки, Ўзбекистонда ҳар бир оиланинг ўртача 5,5 нафар аъзоси бор. Аҳолининг табиий ўсиши минг кишига нисбатан 28,3 фоизни ташкил қилади. Бу МДҲга кирган республикаларга нисбатан анча юқори ҳисобланади. Ўзбек оиласида кўпинча бир киши ишлайди. «Шунга кўра бизларда маош, ойлик бошқаларга нисбатан кўп бўлиши керак» деб айтди Ўзбекистон Президенти. Шунинг учун ишловчиларга ғамхўрлик, фаолларга эътибор, бу ўз тарихига, ўз халқи ва миллатига ҳурмат демакдир.

Афсуски, ўз ота-оналари тақдирига бефарқ қарайдиган фарзандлар оз эмас. Ҳақ талашиб, судлашиб юрганлар қанча, ғариблар уйини қидириб юрганларни кўриб, юрак ачишади. Ваҳоланки, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида «вояга етган, меҳнатга лаёқатли фарзандлар ўз ота-оналари ҳақида ғамхўрлик қилишга мажбурлар» деб қайд этилган.

Ҳамдардлик, ака-ука, биродар, ҳар бир кишининг мушкулини ўз юрагига яқин олиш ўзбек халқига хосдир. Кишилар бошига қийинчиликлар тушганда, уларга пешвоз чиқиш, улар ғамига шерик бўлиш, қўлидан келганча ёрдам қилиш, меҳригиёлик, гина-адоватларни кечиришга қодир бўлиш ўзбек халқининг анъаналарининг таркибий қисмидир.

Қўшнинг тинч бўлса, сен ҳам тинч, дейишади. Тожикистонлик биродарларимиз, қўшниларимиз Ўзбекистонга келиб бошпана топдилар. Уларни Термиз, Қарши, Фарғона, Бухоро, Самарқанд, тошкентликлар ўз бағриларига олдилар. Самолёт ва машиналарда Тожикистонга дори-дармон, озиқ-овқат, кийим-кечаклар юборилди. Тожикистонликларга ёрдам жамғармалари ташкил этилди. Биродарлар диёрида аҳвол яхшиланган, тинчлик ўрнатилгандан сўнг азиз қон-қариндошларни махсус поездларда, моддий ёрдамлар кўрсатиб, бир онадан туғишганлардек кузатиб қолдилар. Бу халқимизнинг таҳсинга сазовор, олийжаноб анъаналарининг бир кўриниши, холос.

Дунёдан ўтган одамларнинг руҳини шод айлаш, марҳумнинг маъракаларига фаол қатнашиш ўзбек халқи ҳаётидан мустаҳкам ўрин олган.

Инсонлар қайғусига шерик бўлиш, уни моддий ва руҳан қўллаш анъанамиз тақозосидир. Халқимиз урф-одати бўйича ўлган одам ҳақида ёмон гаплар айтилмайди. Марҳум ўзини ҳимоя қилолмайди. Унинг фаолиятини тафтиш этиш, унга айблар қўйиш, ўз мавқеини ўлганлар ҳисобига оширишга уриниш халқимиз анъанасига, ҳатто диний эътиқод қоидаларига зиддир. Ўлганлар руҳини безовта қилгандан кўра, улар хатосини такрорламаслик, жамиятдаги салбий ҳодисаларни бартараф қилиш лозим.

«Нонга эътибор, элга эътибор» деган ҳикматли сўз бор. Нонни эъзозлаш ўзбек халқининг анъанасидир. Ҳар бир оила болани ёшлигидан нонни эҳтиёт қилиш, ҳар бир ушоғини ҳам увол қилмасликка ўргатади.

Меҳмон учун биринчи галда нон ушатилади. Хоразм вилоятининг қаерига борманг, кўчадан ўтиб кетаётган танишингиз уйига таклиф этиб, «нон еб ўтинг» деб илтифот қилади. Уйига киришга иложи бўлмаган кишига нон олиб чиқиб кўнглини хушнуд қилишга ҳаракат қилади. Чақалоқ ёстиғи тагига, у бадавлат бўлсин деб, нон қўйишади. Сафарга кетаётган одамга ҳамроҳ бўлсин деб нон берилади.

Ҳозирги қийин шароитда турлича маросимлар: тўй, аза, ифторлик, туғилган кун ва бошқа тадбирларни бажо қилишда ортиқча дабдабабозлик, хўжакўрсинга зеб бериш, таъмагирлик, исрофгарчиликка йўл қўйилмоқда.

Янги анъаналарни тарғиб этишда, уларни ҳаётга жорий қилишда маданий-оқартув муассасалари, жамоа ташкилотлари ҳамда оммавий ахборот воситаларининг роли бениҳоя каттадир. Кутубхоналар, клублар, музейлар, дам олиш боғлари, санъат даргоҳлари, олий билим юртлари, илмий-маърифат ассоциациялари, радио, кино, телевидение, оммавий ахборот воситалари беназир қадриятларимизнинг жарчисидир.

Кишиларни миллий анъаналар руҳида тарбия қилиш, ўз диёрига, унинг ери, табиатига, ўлканинг тарихи, тили, маданияти, анъаналарига садоқат, республика қудрати ва ютуқларидан фахрланиш, унинг мустақил давлатлигидан ғурурланишгина эмас. Бу тарбиянинг бир тарафи. Энг асосийси, буларнинг барчасини ҳаётда бекам-кўст рўёбга чиқариш учун тинимсиз изланиб, меҳнат қилиб, ўқиб-ўрганиб жамиятимиз тараққиётини янада ривожлантиришга қаратилган амалий фаолият кўрсатишимиз шарт.

Ғайни НАЖИМОВ.

САНЪАТНИНГ СЕҲРЛИ ОЛАМИ.
И. МАМАРАҲИМОВ олган сурат.

ДИҚҚАТ!

Навоий шаҳар ҳокимлиги, Навоий давлат педагогика институти, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тилшунослик институти, Навоий шаҳар «Ўзбек тили» илмий-маърифий маркази **1993 йил 27-28 апрель** кунлари «Давлат тили ҳақидаги қонунни амалга оширишнинг долзарб муаммолари» мавзуида республика илмий-амалий конференциясини ўтказади.

Ушбу конференцияни ўтказиш бўйича Ташкилий қўмитага келган барча илмий мақолалар (тезислар) Тезислар тўпламига киритилди. Муаллифларга таклифномалар юборилди.

Конференция «Фарҳод» маданият саройида соат 10.00 да бошланади.

Маълумотлар учун телефон: 3-62-50.

Навбатчи муҳаррир — И. Ўтбосаров, навбатчи — Т. Долиев.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖУРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсirgап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОХИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Ленинград кўчаси, 19-уй.

● Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001. Буюртма Г—184. 105466 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди: 23.30.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6